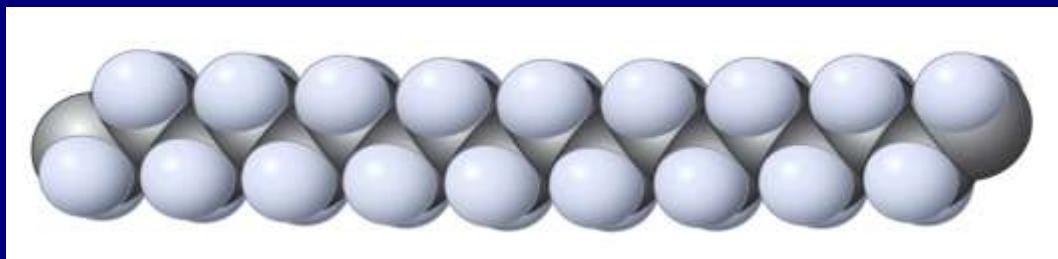

Poglavlje 12: Reakcije alkena

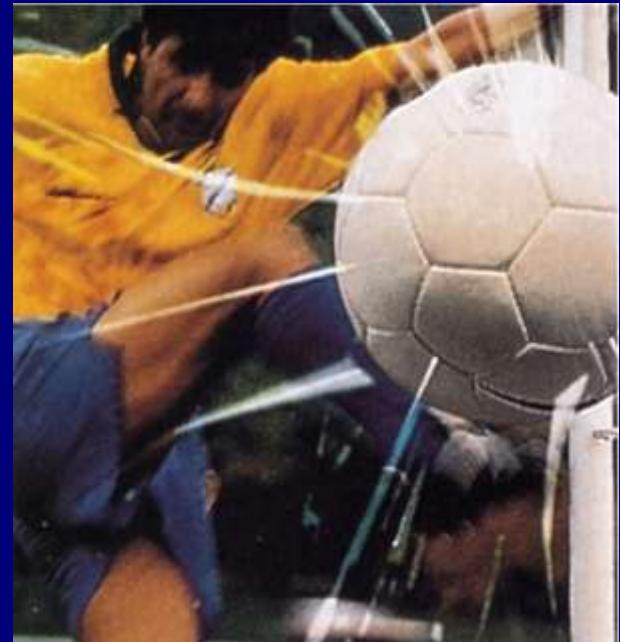
TABELA 12-3

Uobičajeni polimeri i njihovi monomeri

Monomer	Struktura	Polimer (uobičajeno ime)	Struktura	Primena
eten	$\text{H}_2\text{C}=\text{CH}_2$	polietilen	$-(\text{CH}_2\text{CH}_2)_n-$	čuvanje hrane, posude

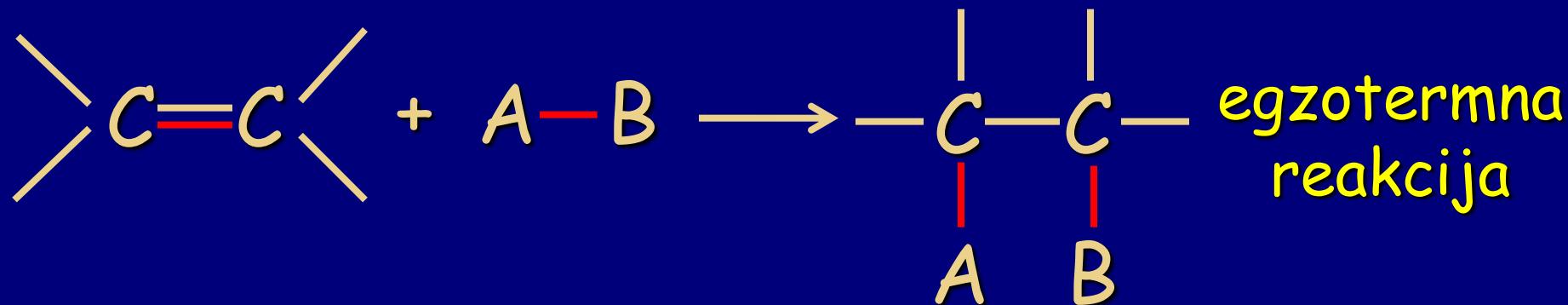

Polietilen
otporna na habanje

Adicione reakcije alkena

π veza je nezasićena, karakteristične reakcije adicije.

$$\Delta H^\circ = (DH_{\pi\text{-veza}}^\circ + DH_{A-B}^\circ) - (DH_{C-A}^\circ + DH_{C-B}^\circ)$$

Vežba 12-1

Izračunajte ΔH° adicije H_2O_2 na eten, pri čemu se dobija 1,2-etandiol (etilen-glikol) ($DH_{HO-OH}^\circ = 51 \text{ kcal mol}^{-1}$).

$$\Delta H^\circ = (65 + 51) - (94 + 94)$$

TABELA 12-1

Izračunate ΔH° (sve vrednosti u kcal mol⁻¹) za reakcije adicije na alkene^a

DH_{nevez}°	$DH_{\text{A-B}}^\circ$	$DH_{\text{A-C}}^\circ$	$DH_{\text{B-C}}^\circ$	$\sim \Delta H^\circ$
najveće				
$\text{CH}_2=\text{CH}_2$ 65	$\text{H}-\text{H}$ 104			
najveće najveće				
$\text{CH}_2=\text{CH}_2$ 65	$\text{:Br}-\text{Br}:$ 46	$\begin{array}{c} \text{H} & \text{H} \\ & \\ \text{C} & - & \text{C} \\ & \\ \text{H} & \text{H} \end{array}$	$\begin{array}{c} \text{H} & \text{H} \\ & \\ \text{C} & - & \text{C} \\ & \\ \text{H} & \text{H} \end{array}$	-33
najveće najveće najveće				
$\text{CH}_2=\text{CH}_2$ 65	$\text{:Br}-\text{Br}:$ 46	$\begin{array}{c} \text{H} & \text{H} \\ & \\ \text{C} & - & \text{C} \\ & \\ \text{H} & \text{H} \end{array}$	$\begin{array}{c} \text{H} & \text{H} \\ & \\ \text{C} & - & \text{C} \\ & \\ \text{H} & \text{H} \end{array}$	-29
najveće najveće najveće najveće				
hidrohlorovanje				

^a Ovo su samo izračunate vrednosti: one ne uzimaju u obzir promene u jačini C-C i C-H o-veza koje uključuju i promenu u kibridizaciji. (Uporedite vrednosti hidrogenizacije u tabeli sa onima izračunatim u zadatu 48 u poglavljju 11.)

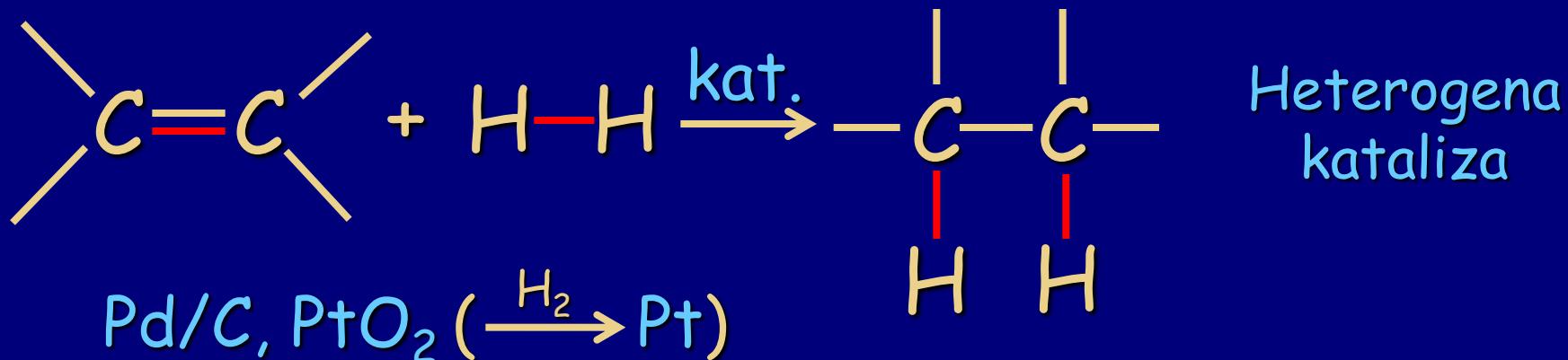
TABELA 12-1

Izračunate ΔH° (sve vrednosti u kcal mol⁻¹) za reakcije adicije na alkene^a

$\text{CH}_2=\text{CH}_2$	+	$\text{A}-\text{B}$	$\longrightarrow$	$\begin{array}{c} \text{A} & \text{B} \\ & \\ \text{H}-\text{C} & -\text{C}-\text{H} \\ & \\ \text{H} & \text{H} \end{array}$		
$DH_{\text{izvrsne}}^\circ$		$DH_{\text{A-B}}^\circ$		$DH_{\text{A-C}}^\circ$	$DH_{\text{B-C}}^\circ$	$-\Delta H^\circ$
hidrohalogenovanje						
$\text{CH}_2=\text{CH}_2$	+	$\text{H}-\ddot{\text{Cl}}:$	$\longrightarrow$	$\begin{array}{c} \text{H} & :\ddot{\text{Cl}}: \\ & \\ \text{H}-\text{C} & -\text{C}-\text{H} \\ & \\ \text{H} & \text{H} \end{array}$		-17
65		103		101	84	
hidratisacija						
$\text{CH}_2=\text{CH}_2$	+	$\text{H}-\ddot{\text{OH}}$	$\longrightarrow$	$\begin{array}{c} \text{H} & :\ddot{\text{OH}} \\ & \\ \text{H}-\text{C} & -\text{C}-\text{H} \\ & \\ \text{H} & \text{H} \end{array}$		-11
65		119		101	94	

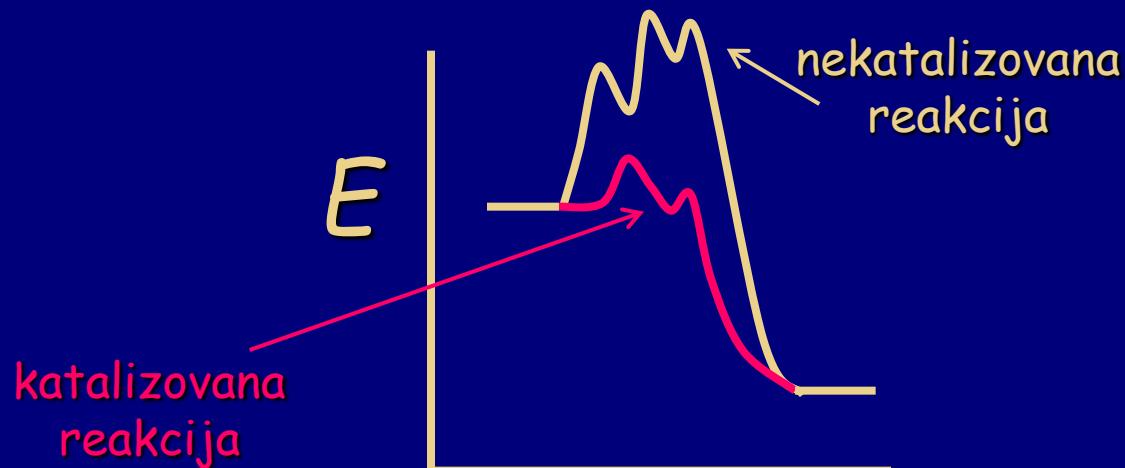
^a Ovo su samo izračunate vrednosti: one ne uzimaju u obzir promene u jačini C-C i C-H o-veza koje uključuju i promenu u hibridizaciji. (Uporedite vrednosti hidrogenizacije u tabeli sa onima izračunatim u zadatku 48 u poglavljiju 11.)

1. Katalitička hidrogenizacija: H_2 + katalizator

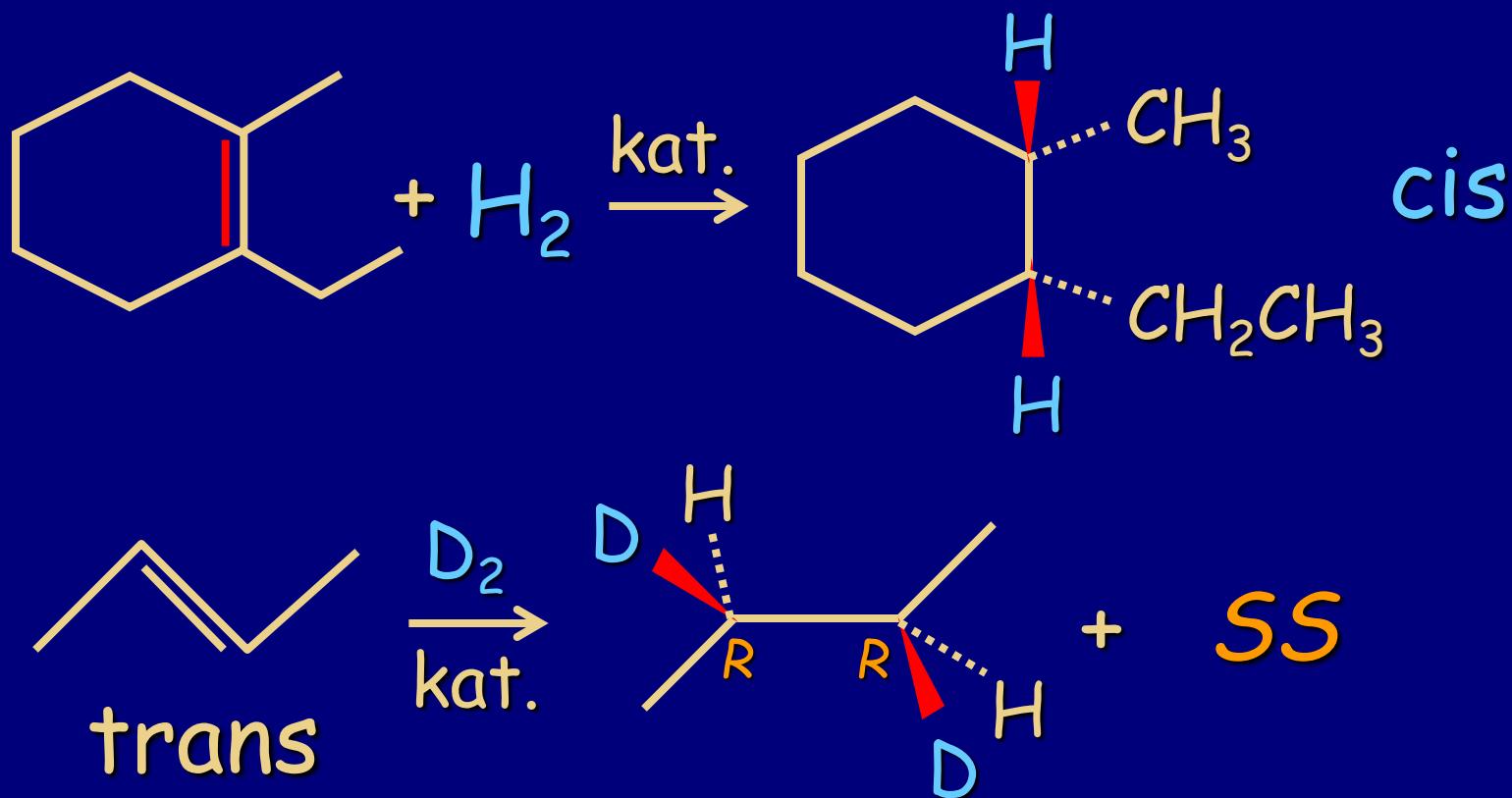

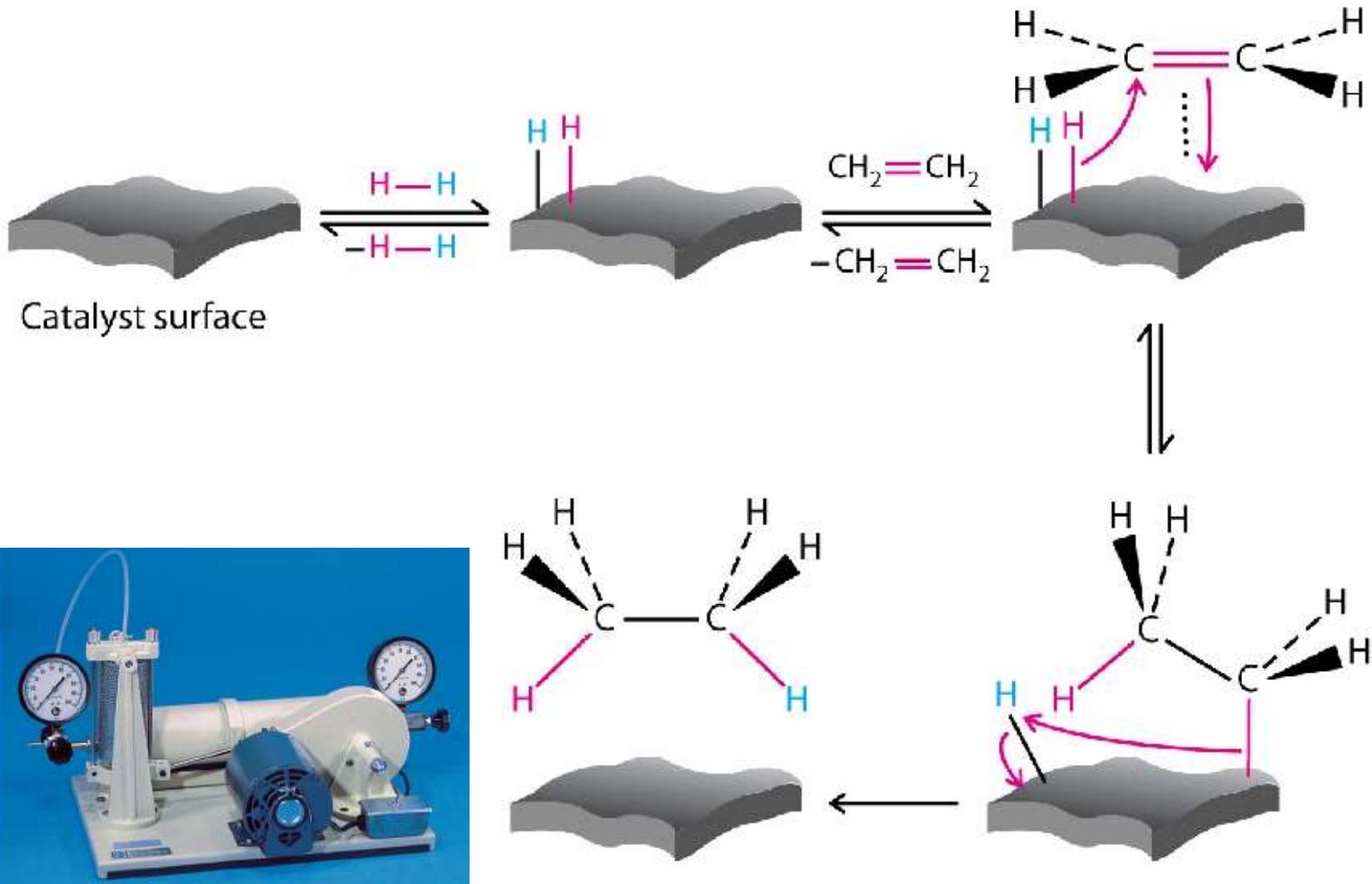
Zašto kataliza? Mehanizam snižavanj Ea

Alkeni + H₂ $\not\rightarrow$
nema reakcije
bez katalizatora

Mehanizam hidrogenizacije: do reakcije dolazi na površini katalizatora. Dolazi do stereospecifične adicije sa iste strane dvostrukе veze (sin adicija).

Vežba 12-2

Katalitička hidrogenizacija (S)-2,3-dimetil-1-pentena daje samo jedan optički aktivni proizvod. Nacrtajte proizvod i objasnite rezultat. [Pomoć: da li adicija H_2 (1) stvara novi stereocentar ili (2) utiče na neku od veza u okolini već postojećeg stereocentra?]

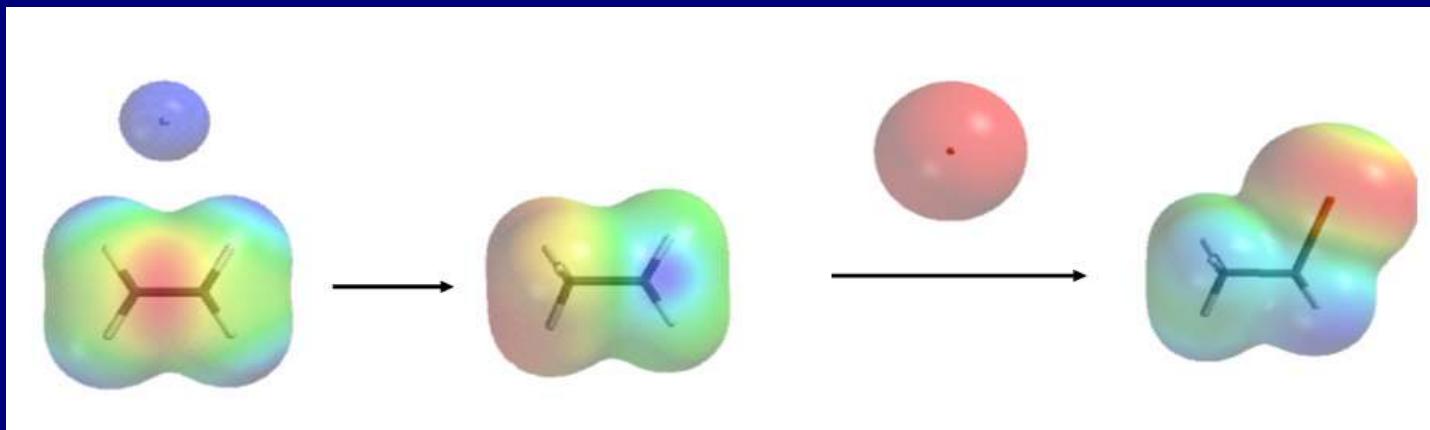
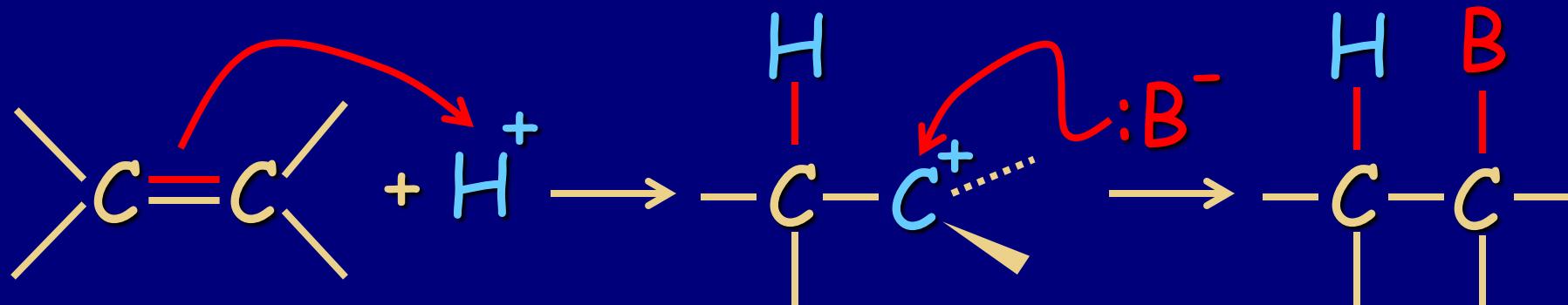
Biljna ulja, margarine, i buter: "očvršćavanje" nakon hidrogenizacije

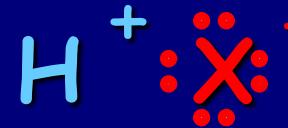
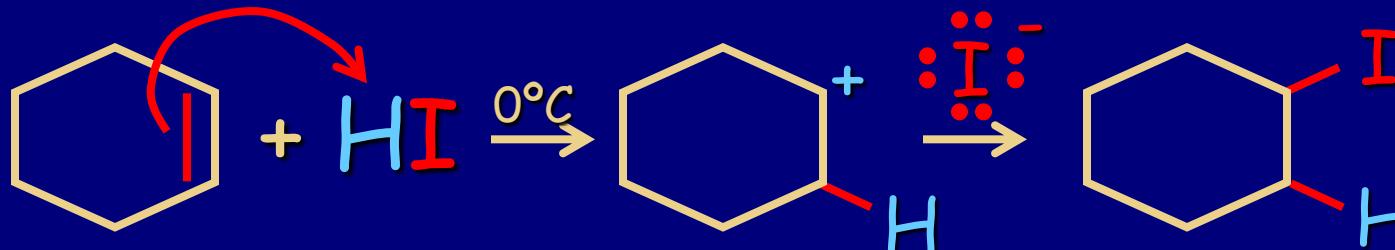
Elektrofilne adicije

π veza je elektron-bogata. Adicija polarnih reagenasa $A-\overset{\delta+}{B}$.

Mehanizam za $A^{\delta+} = H^+$ Obrnuto od E1!

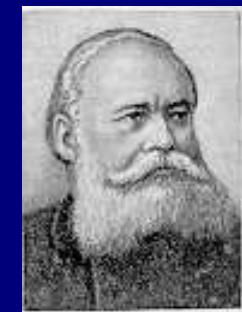
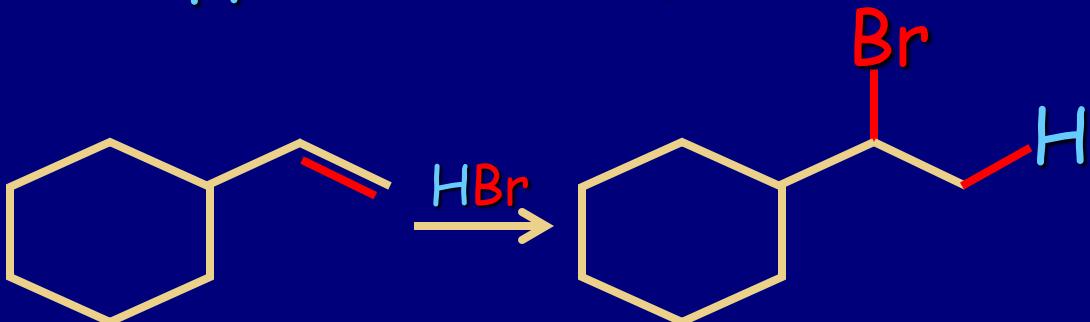

Hidrohalogenovanje

Obrnuto u
odnosu na
eliminaciju

Regioselektivna
reakcija:

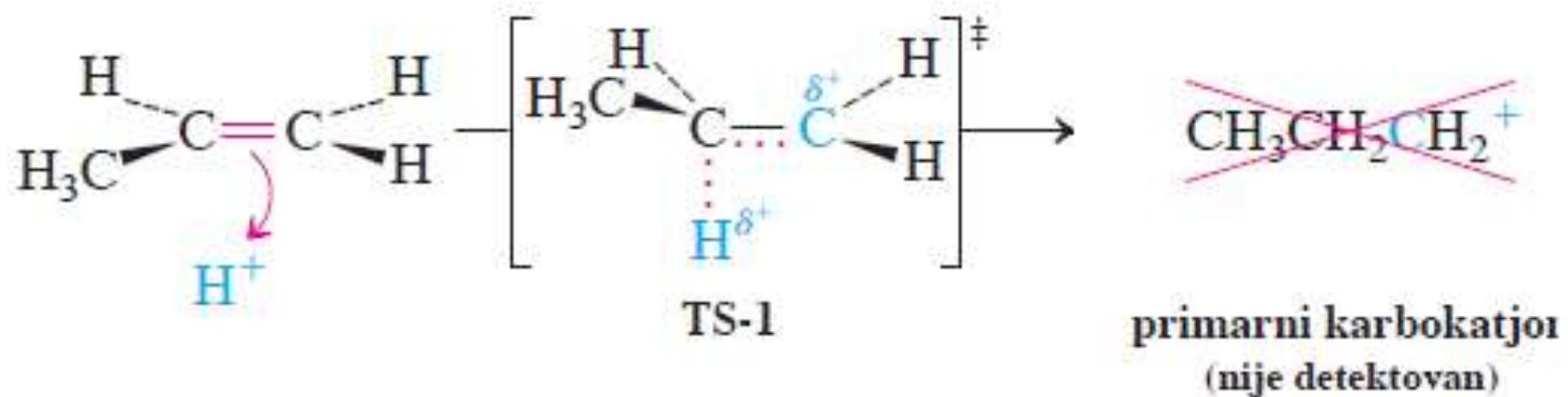
Markovnikov-Ijevo pravilo

$\text{H}^+ (\text{A}^{\delta+})$ se adira na manje supstituisan ugljenik

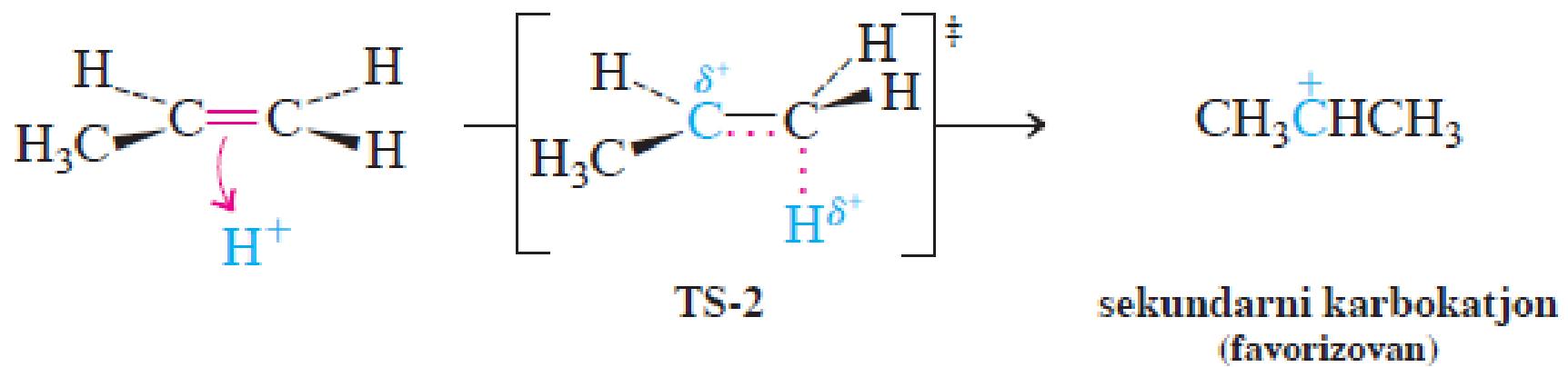
1838-
1904

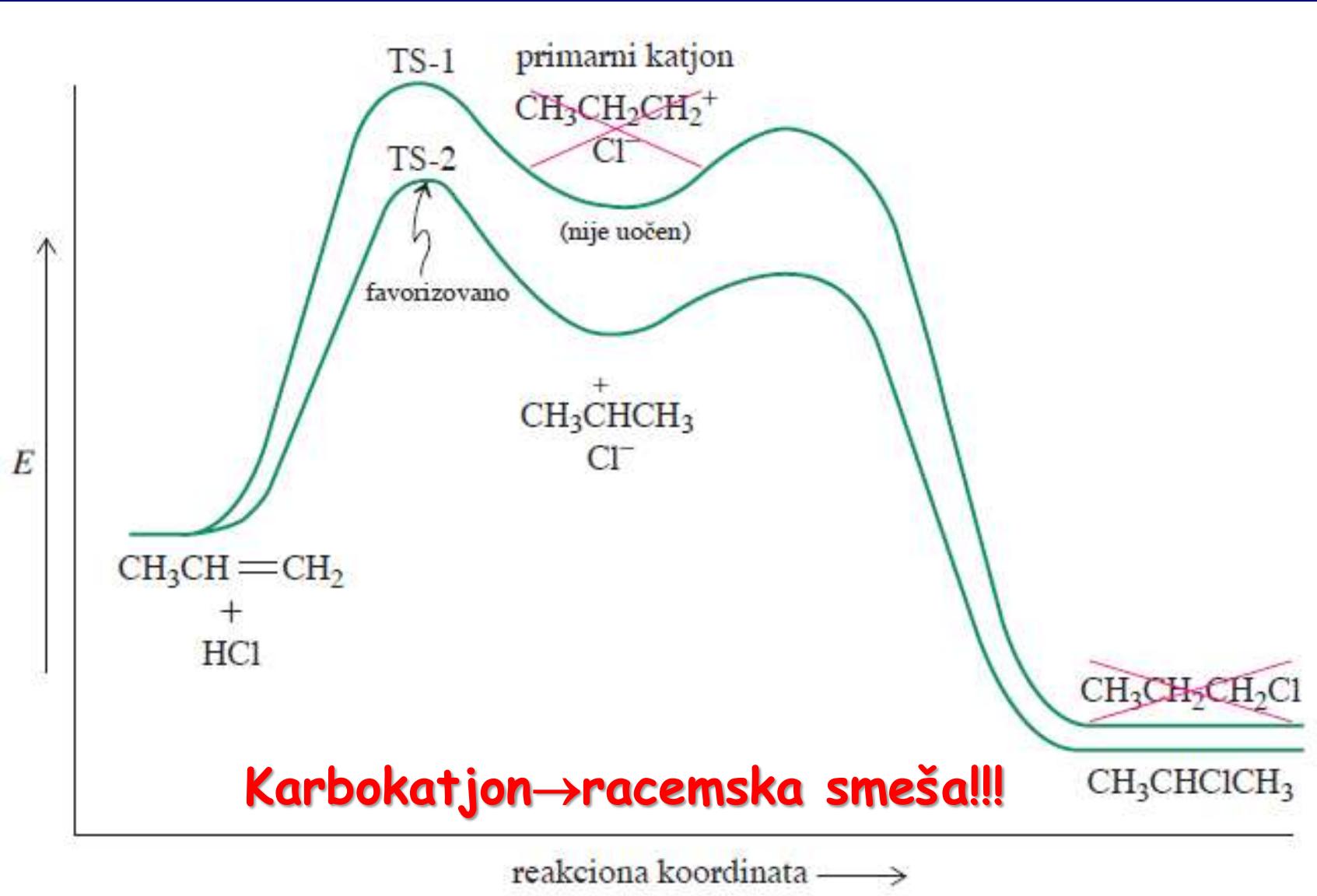
Zašto? Protonovanjem nastaje više supstituisani katjon

Protonovanje propena na C2

Protonovanje propena na C1

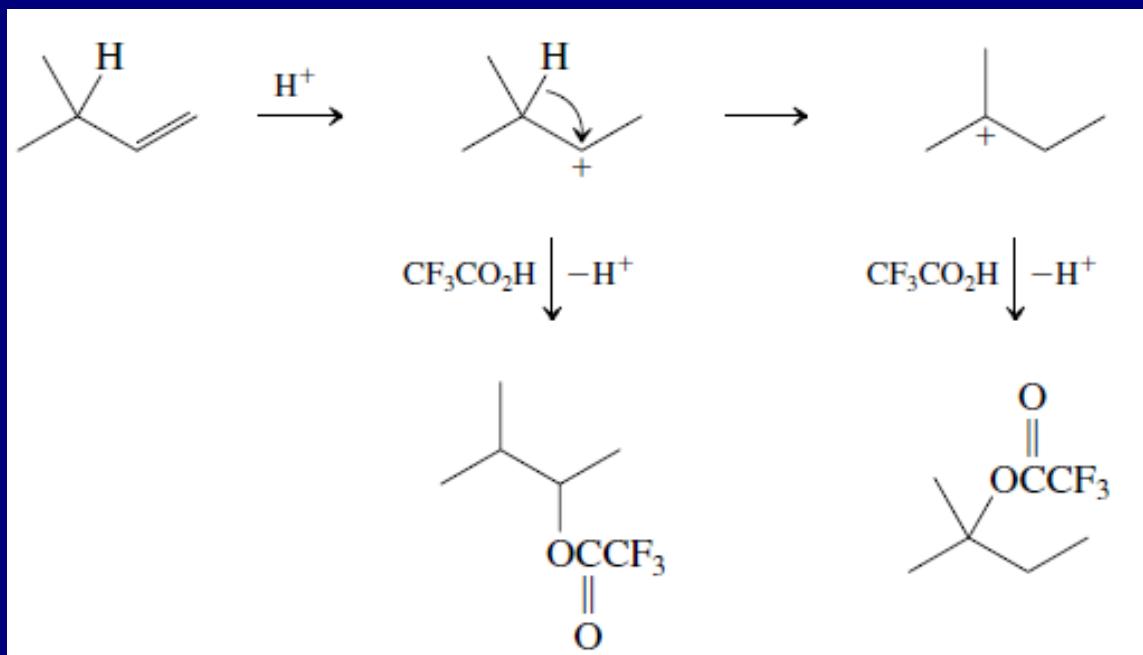
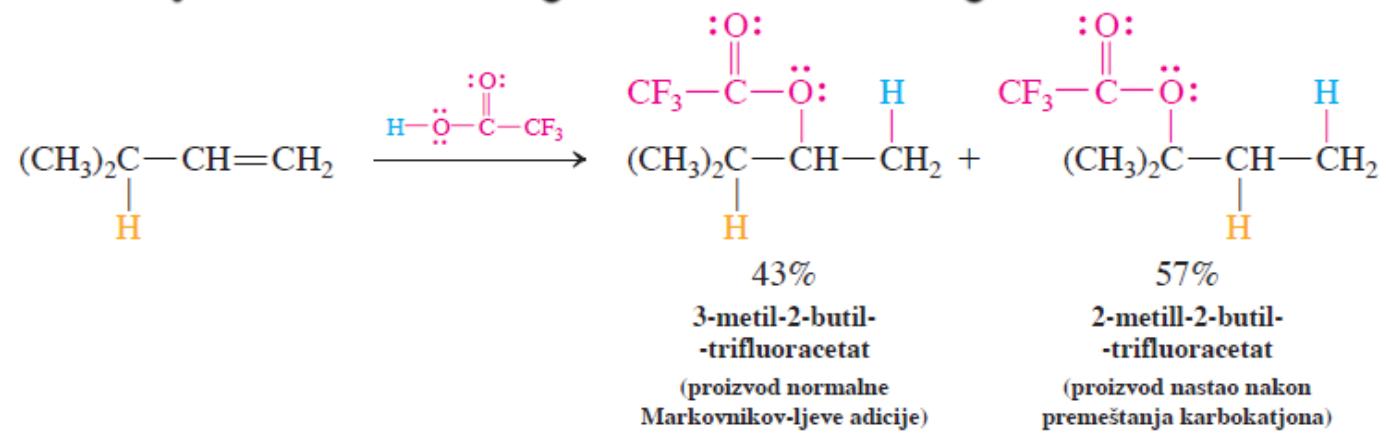

Vežba 12-3

Predvidite ishod adicije HBr na: (a) 1-heksen; (b) *trans*-2-penten; (c) 2-metil-2-butena; (d) 4-metilcikloheksena. Koliko se izomera gradi u svakom pojedinačnom slučaju?

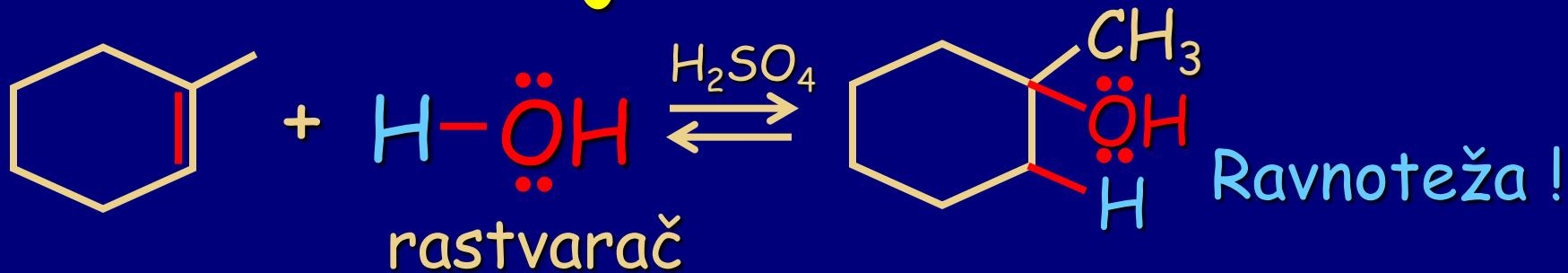
U toku elektrofilne adicije može doći do premeštanja karbokatjona

Uslovi za premeštanje: jaka kiselina + slab nukleofil

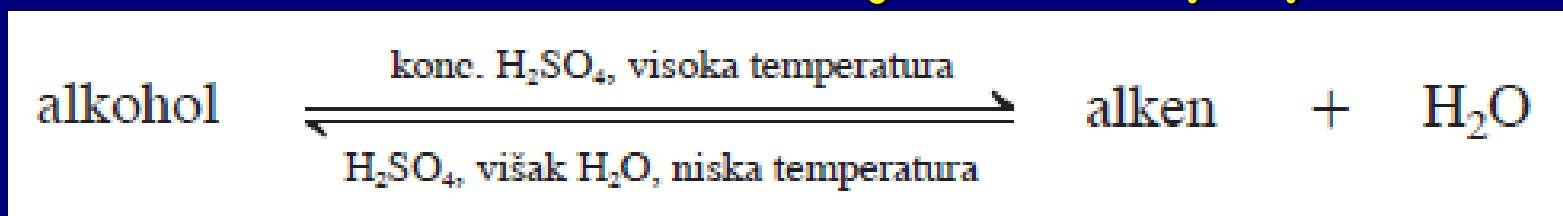
Markovnikov-ljeva hidratacija

H_2O , H^+ katalizator

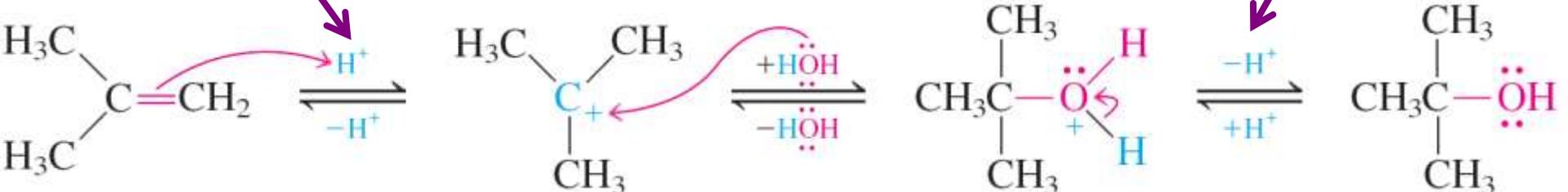
Ravnoteža!

Reverzibilna hidratacija 2-metilpropena:

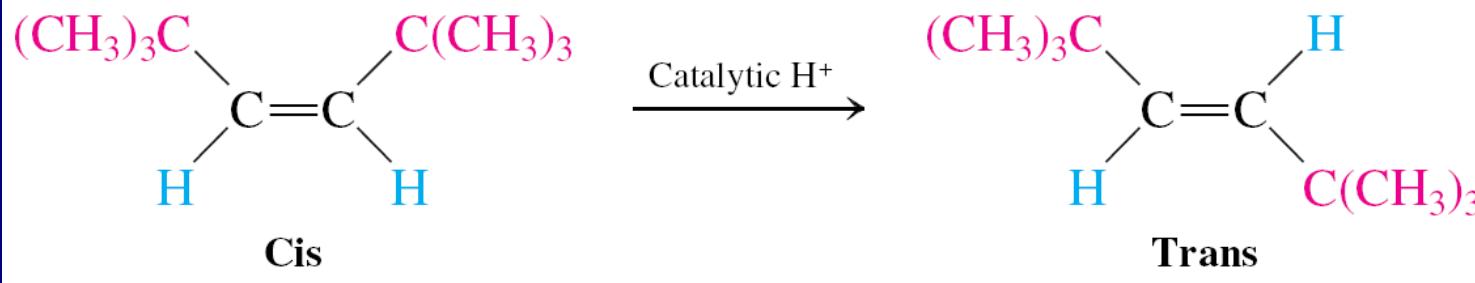
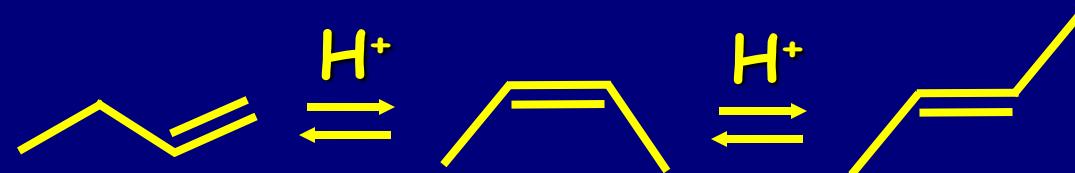
H^+ se koristi

H^+ regeneracija

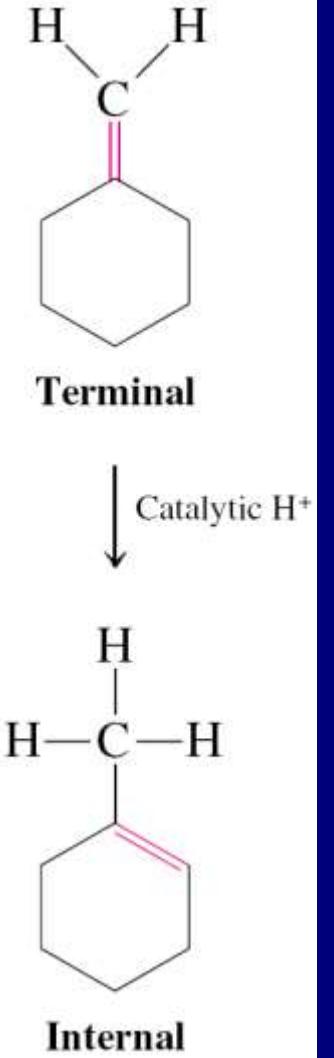

Posledice reverzibilnosti E1

Izomerizacija alkena

ravnoteža = termodinamička kontrola

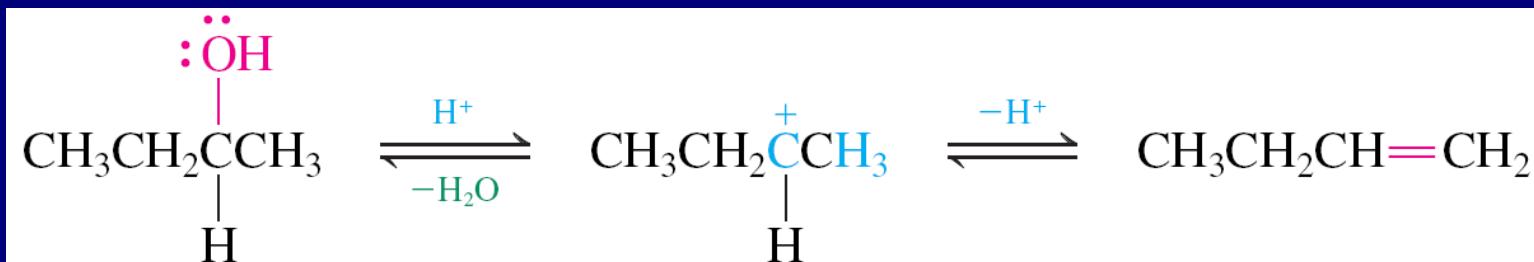

Vežba 12-6

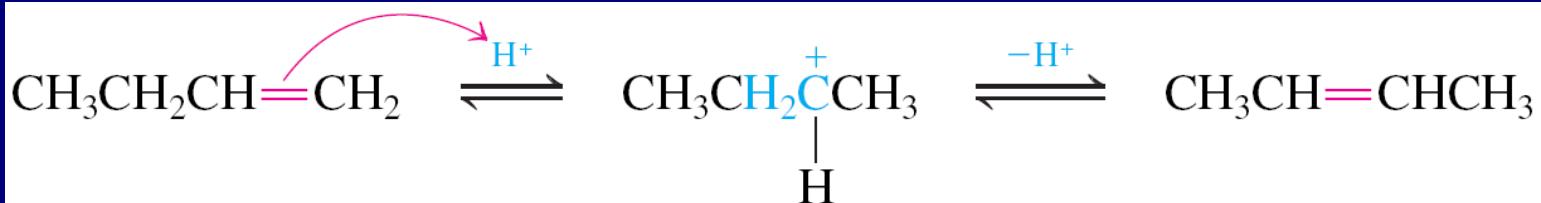
Dejstvo katalitičke količine deuterisane sumporne kiseline na 2-metilpropen u D₂O daje (CD₃)₃COD. Objasnite mehanizam.

Mehanizam termodinamičke kontrole

Faza 1

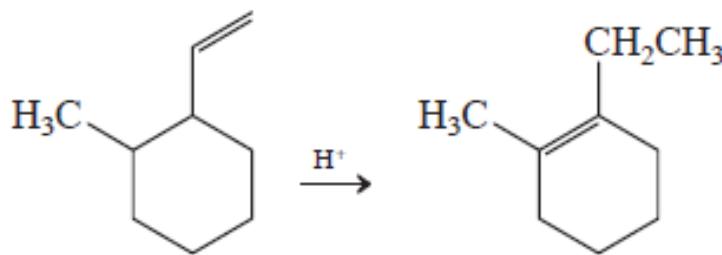

Faza 2

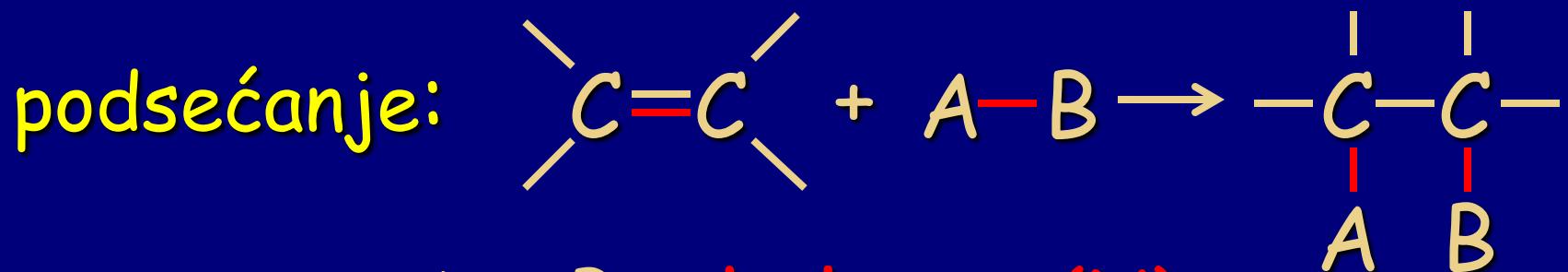

Vežba 12-7

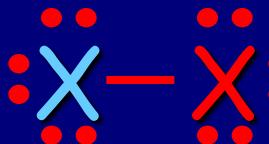
Napišite mehanizam predstavljenog premeštanja. Zbog čega se ova reakcija vrši?

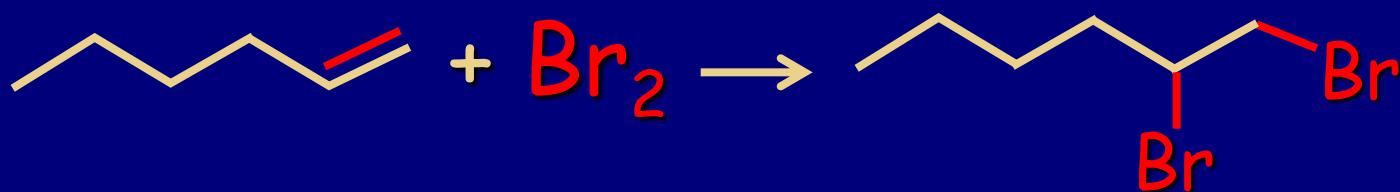

HALOGENIVANJE

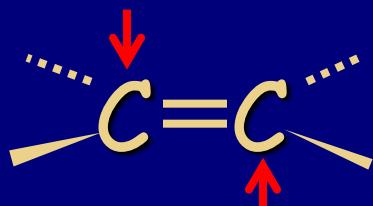

$A = B = \text{halogen (X)}$

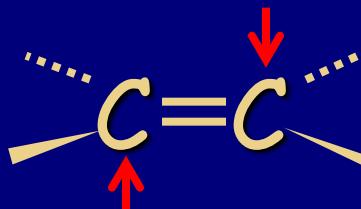
 polarizacija veze

Stereospecifična adicija: anti (nije sin)

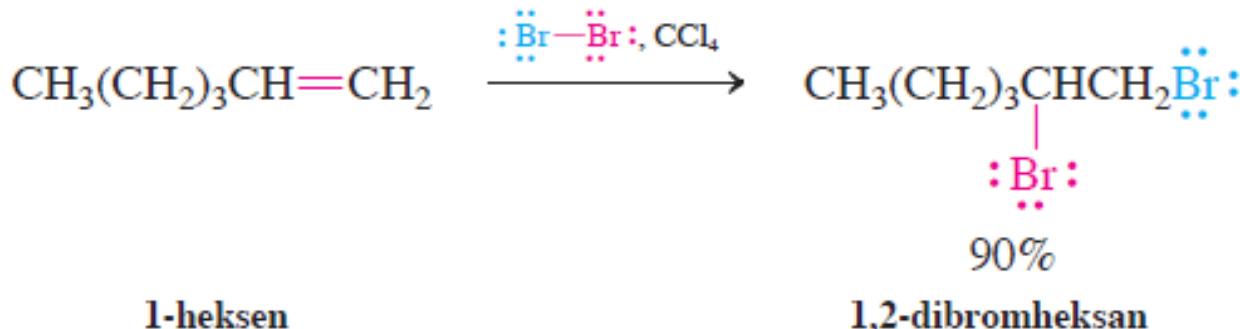
ili

Bromovanje: moguća "titracija" test za nezasićenje

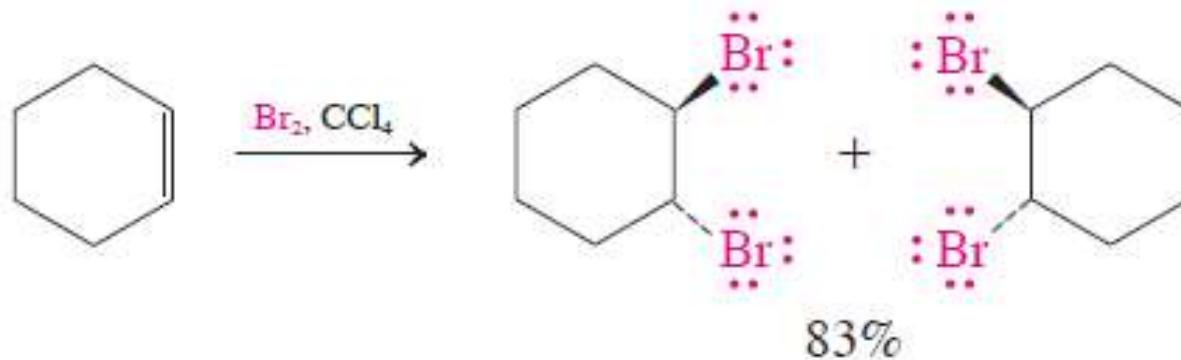

Elektrofilna adicija Br_2 na 1-heksen

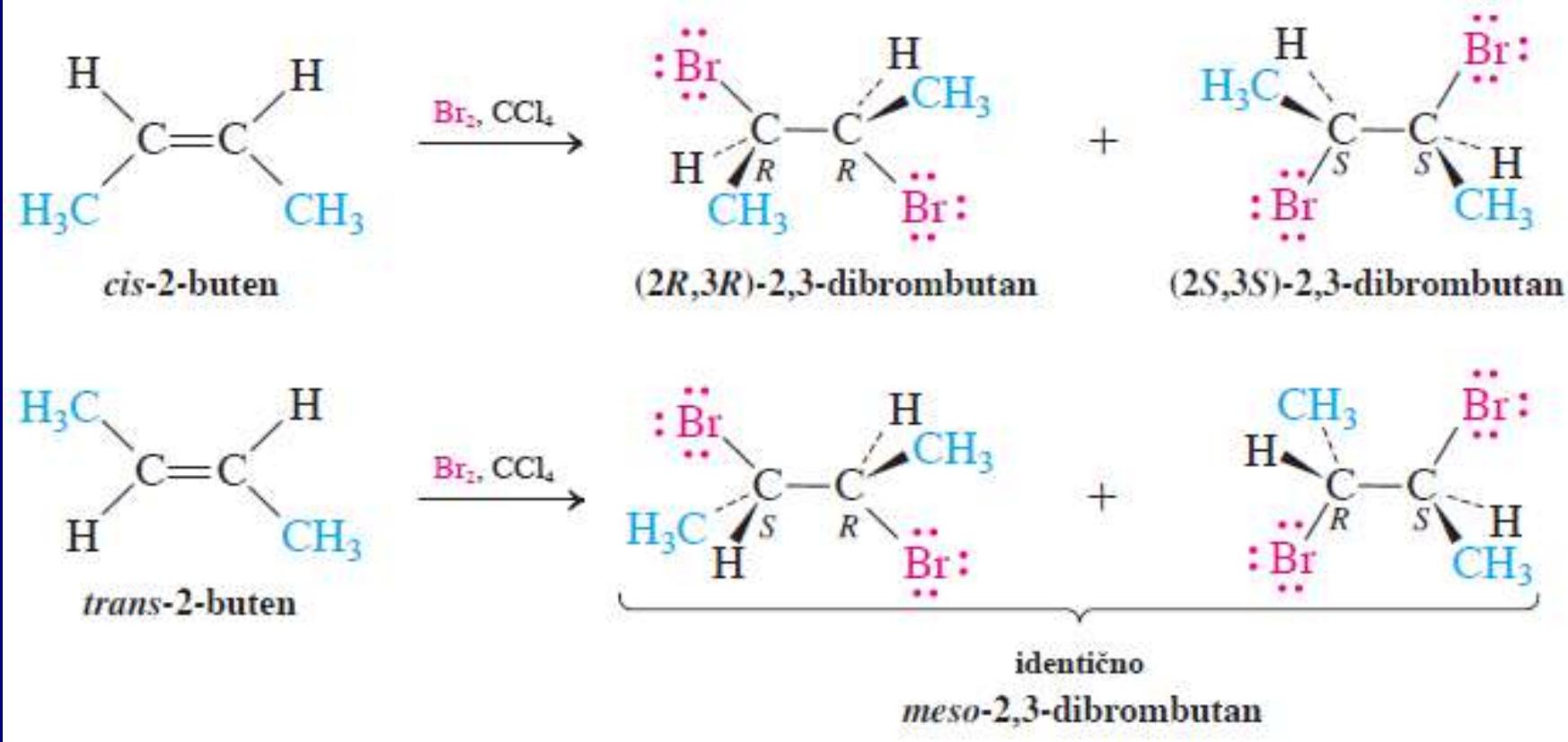

Bromovanje je anti adicija

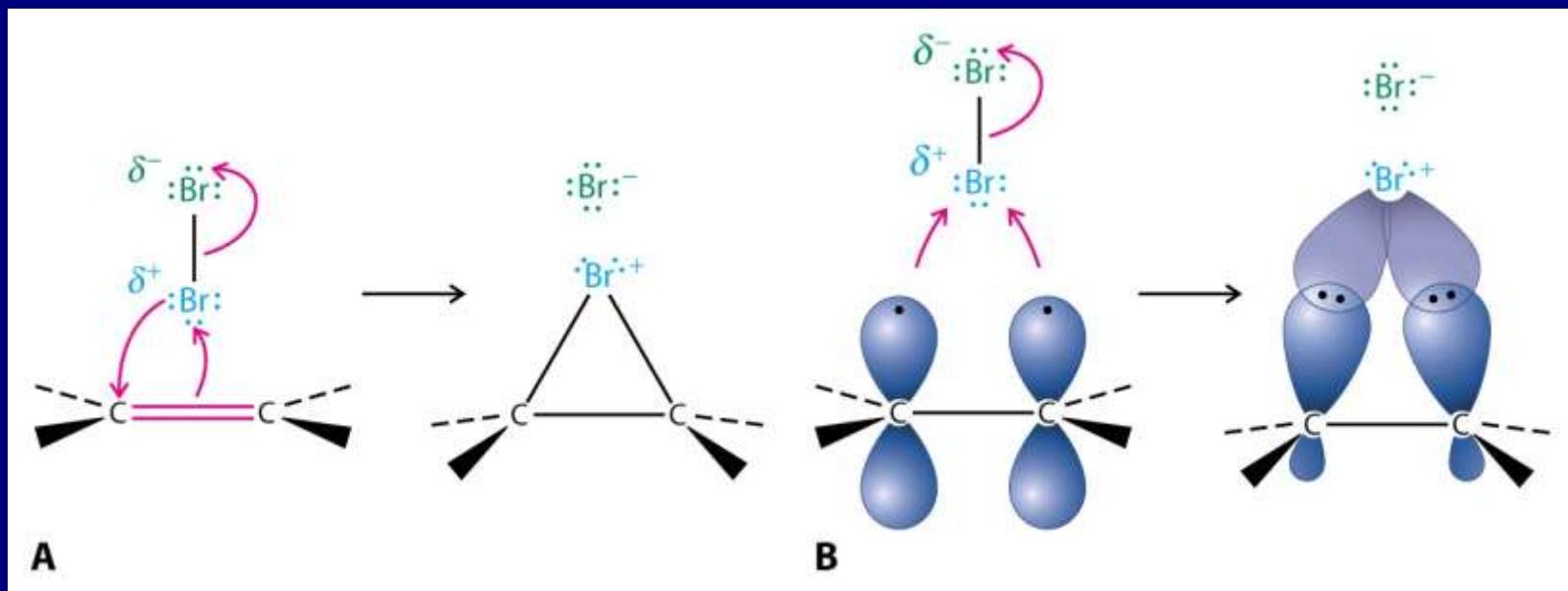
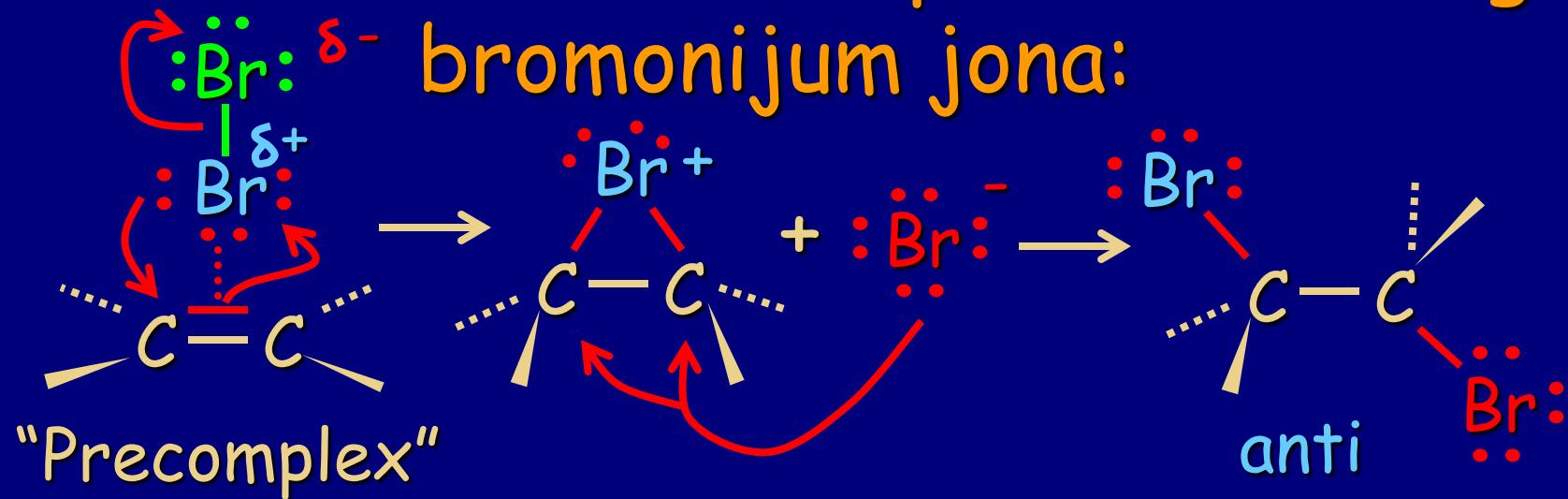
anti-bromovanje cikloheksena

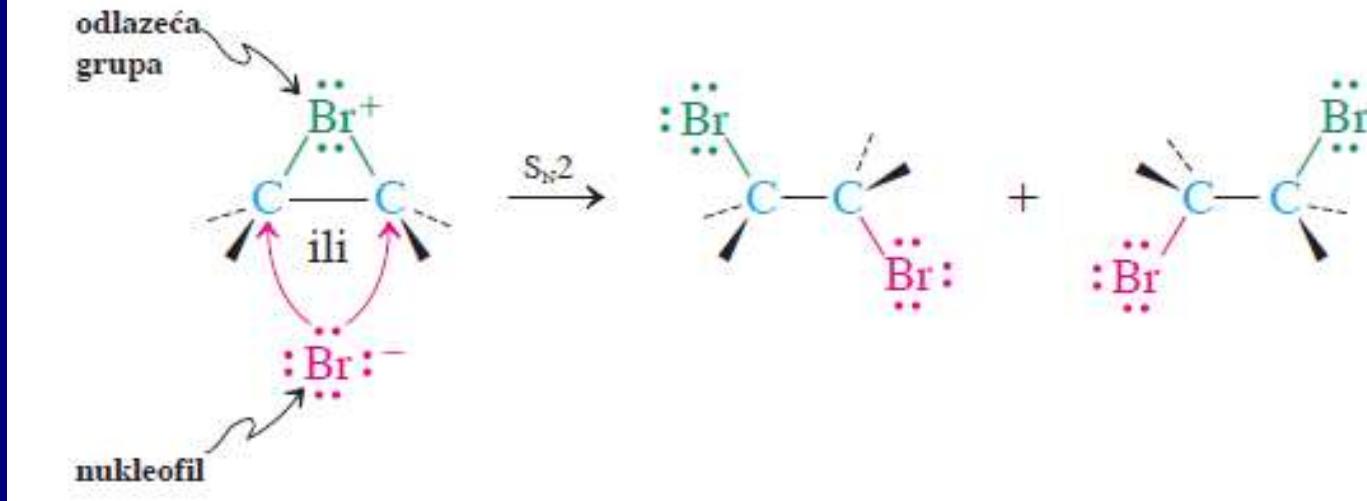
Stereospecifično bromovanje 2-butena

Mehanizam preko cikličnog bromonijum jona:

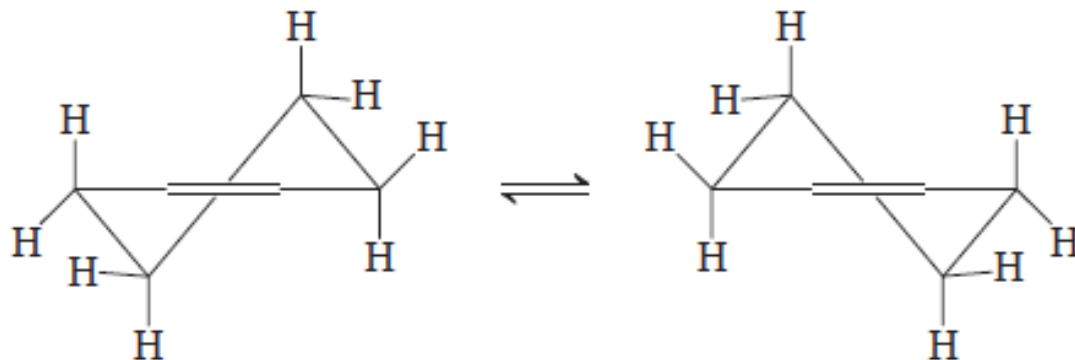

Nukleofilno otvaranje cikličnog bromonijum jona

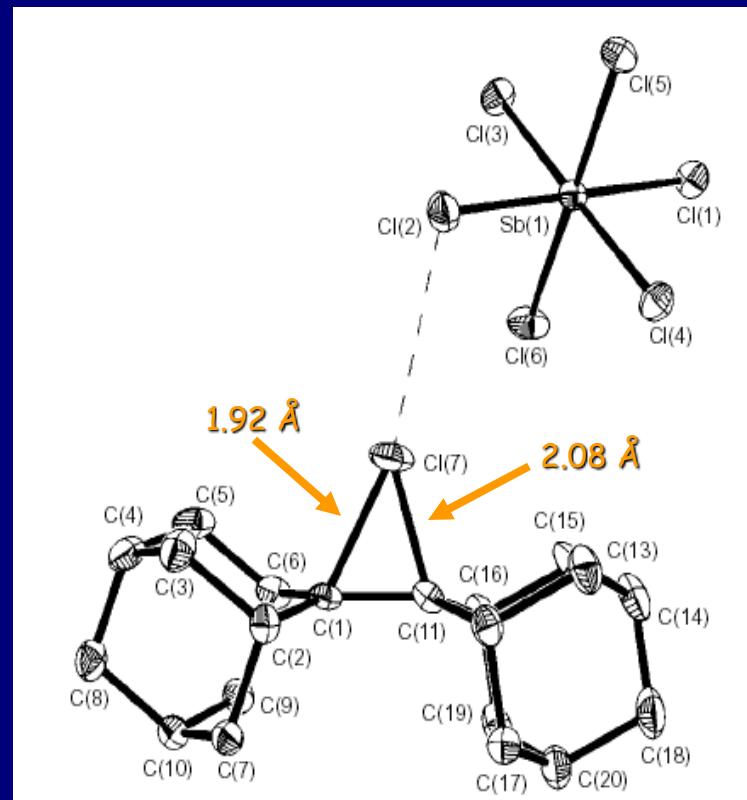
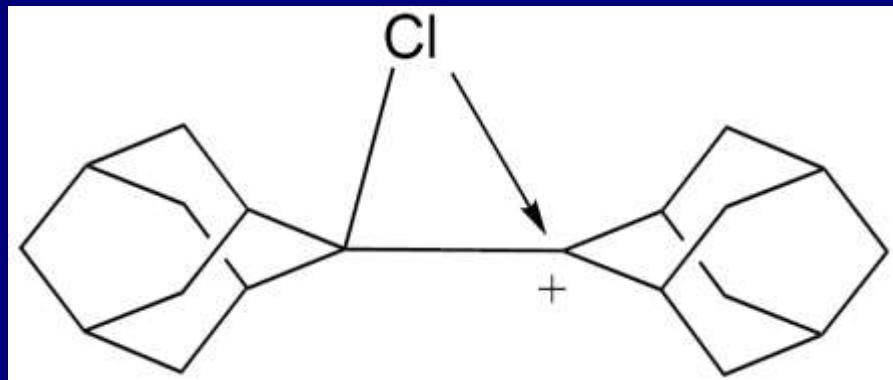
Vežba 12-9

Nacrtajte intermedijer koji nastaje bromovanjem cikloheksena, koristeći dole date konformacije. Pokažite zašto se dobija racemski proizvod. Šta možete reći o početnoj konformaciji proizvoda?

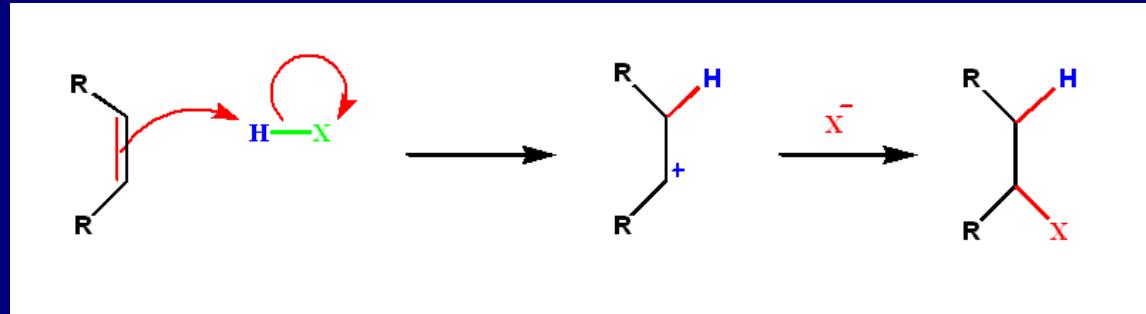
Struktura hloronijum jona

Kochi, *Chem. Commun.* 1998

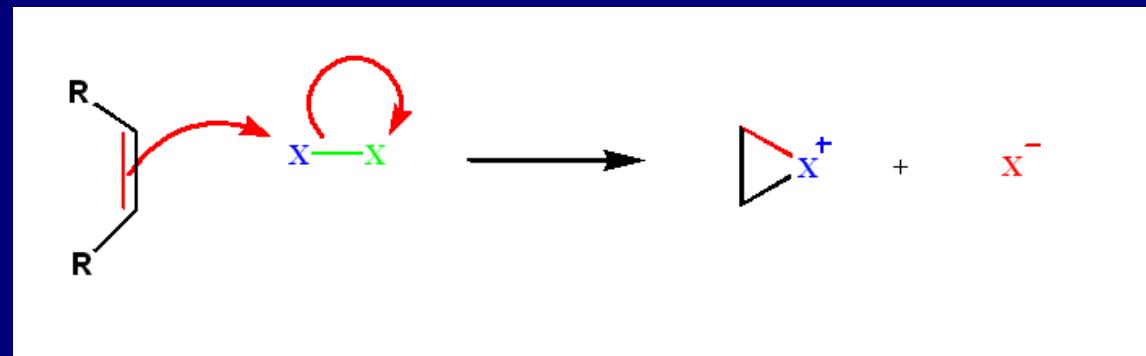

Alkeni kao nukleofili/baze

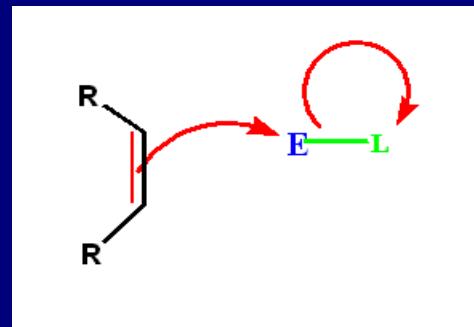
Baze:

Nukleofili:

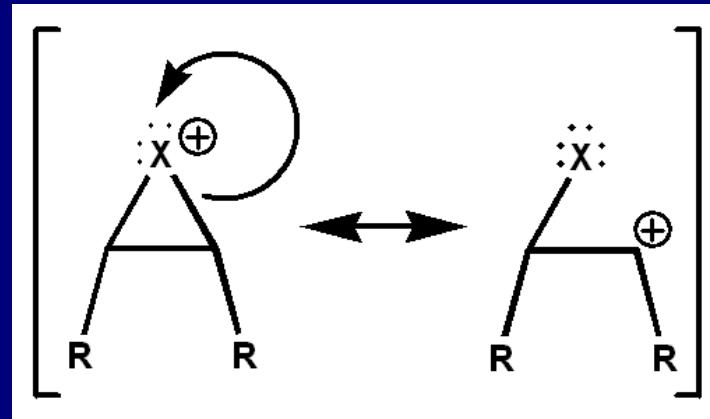

Generalno:

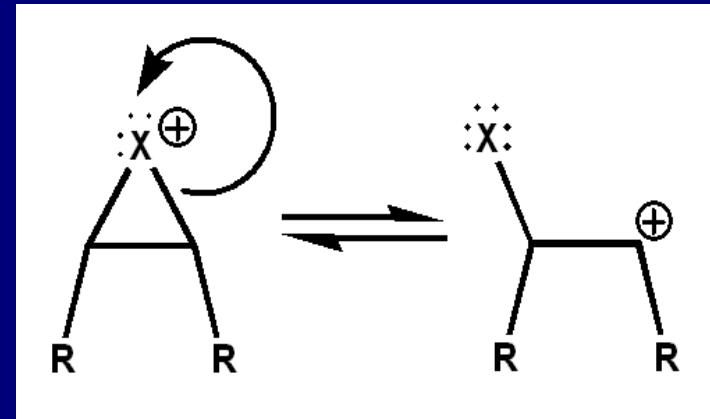

Ciklični halonijum joni: rezonancija naspram ravnoteže

Rezonancija:

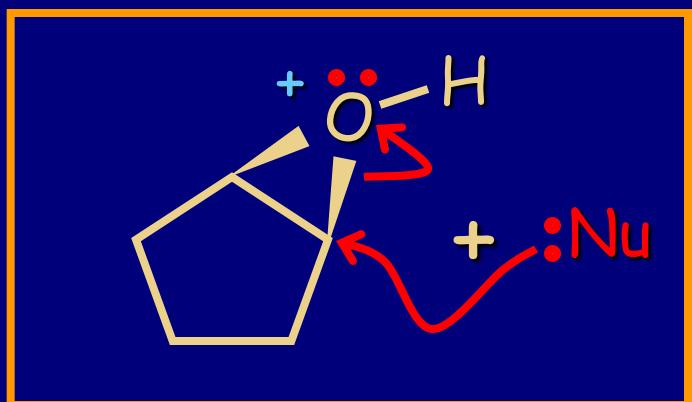
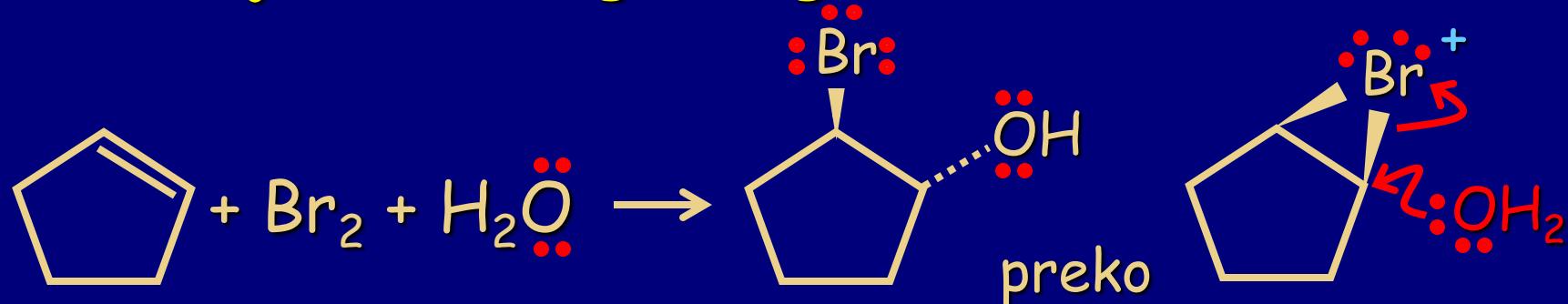

Ravnoteža:

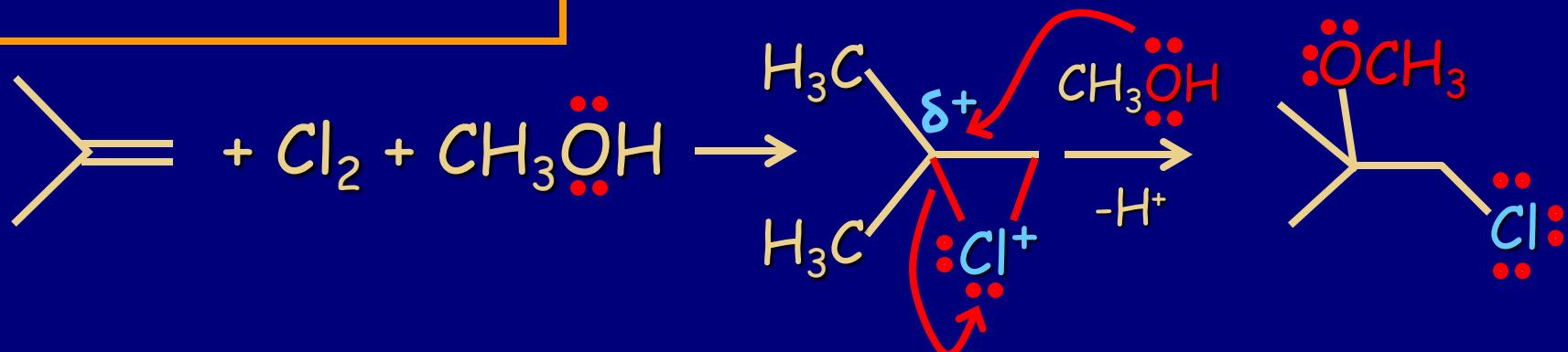

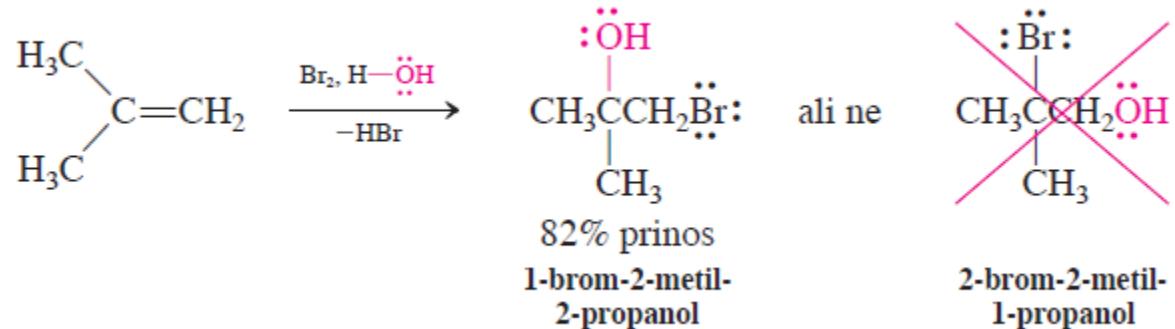
Opšti karakter elektrofilne adicije

Halonijum ioni mogu reagovati sa različitim Nu

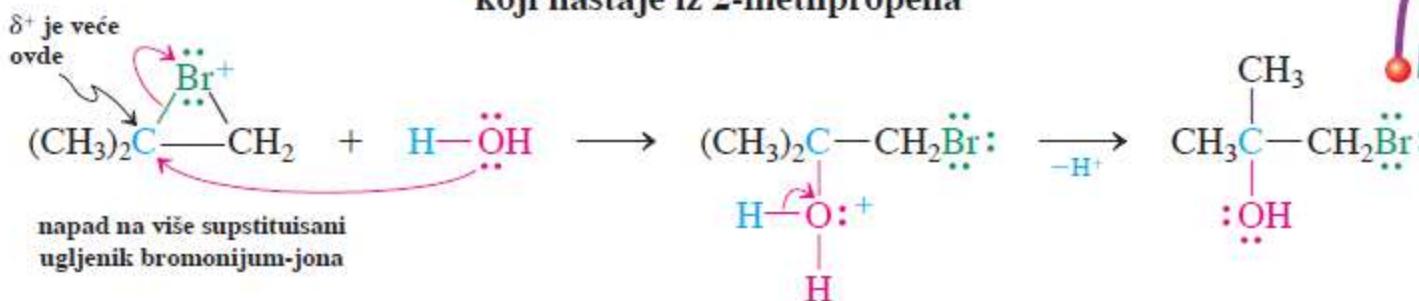

ili X_2 , ROH → haloetri
(anti adicija +
Markovnikov-ljevo pravili)

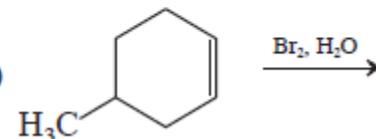

Regioselektivno otvaranje bromonijum-jona koji nastaje iz 2-metilpropena

Vežba 12-11

Šta su proizvodi datih reakcija?

Vežba 12-13

Koji je dobar prekursor za dobijanje racemske smese (2R,3R)- i (2S,3S)-2-brom-3-metoksipentana? Koje biste druge izomerne proizvode mogli očekivati na osnovu predloženih reakcija?

TABELA 12-2

Reagensi A-B koji se adiraju na alkene elektrofilnim napadom

Ime	Struktura	Proizvod adicije na 2-metilpropen
brom-hlorid	:Br—Cl:	:BrCH ₂ C(CH ₃) ₂ :Cl:
cijanogen-bromid	:Br—CN:	:BrCH ₂ C(CH ₃) ₂ CN:
jod-hlorid	:I—Cl:	:ICH ₂ C(CH ₃) ₂ :Cl:
sulfenil-hlorid	R ₂ S—Cl:	R ₂ SCH ₂ C(CH ₃) ₂ :Cl:
živine soli	XHg—X ^a H ₂ O	XHgCH ₂ C(CH ₃) ₂ :OH

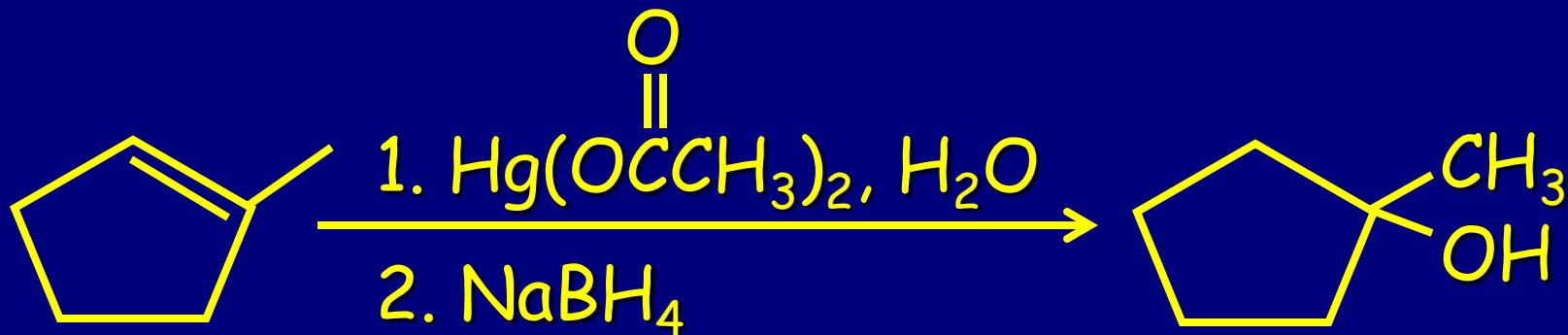
^aOvde X označava acetat.

**Sintetički korisna reakcija:
oksimerkurovanje-demerkurovanje**

Oksimerkurovanje - demerkurovanje

Markovnikov-ljeva hidratacija
bez karbokatjona

ili

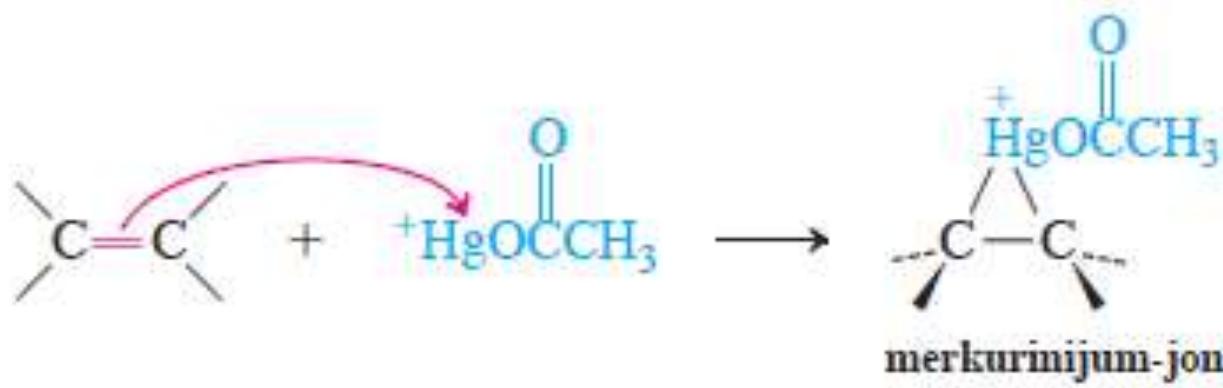

Mehanizam oksimerkurovanja-demerkurovanja

FAZA 1. Disocijacija

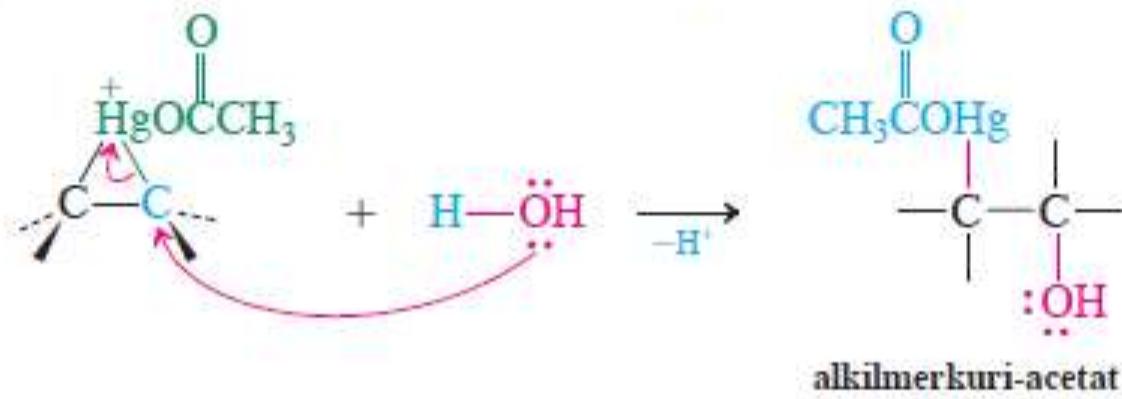

FAZA 2. Elektrofilni napad

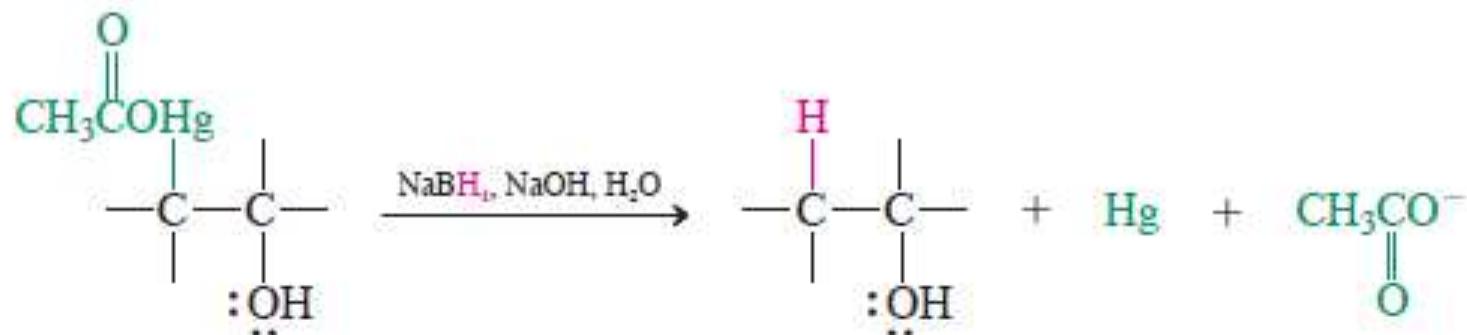

Mehanizam oksimerkurovanja-demerkurovanja

FAZA 3. Nukleofilno otvaranje (Markovnikov-ljeva regioselektivnost)

FAZA 4. Redukcija

Hidroborovanje-oksidacija

anti-Markovnikov-ljeva hidratacija

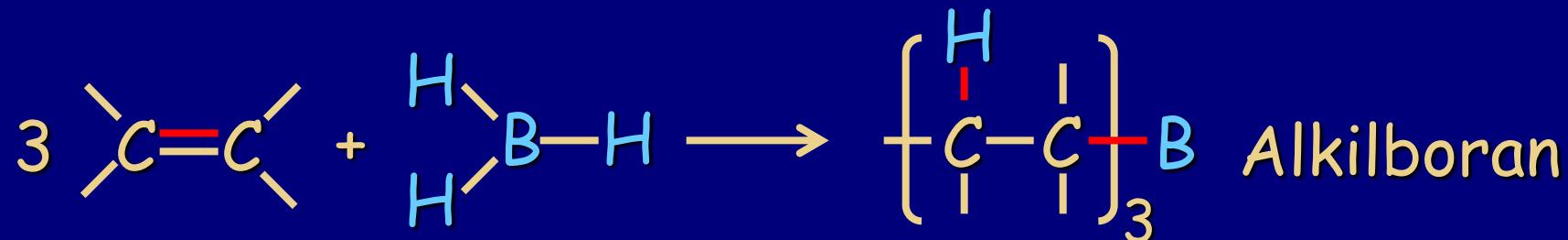

Ključna reakcija: adicija $\gtreqless$ B-H na π -veze.

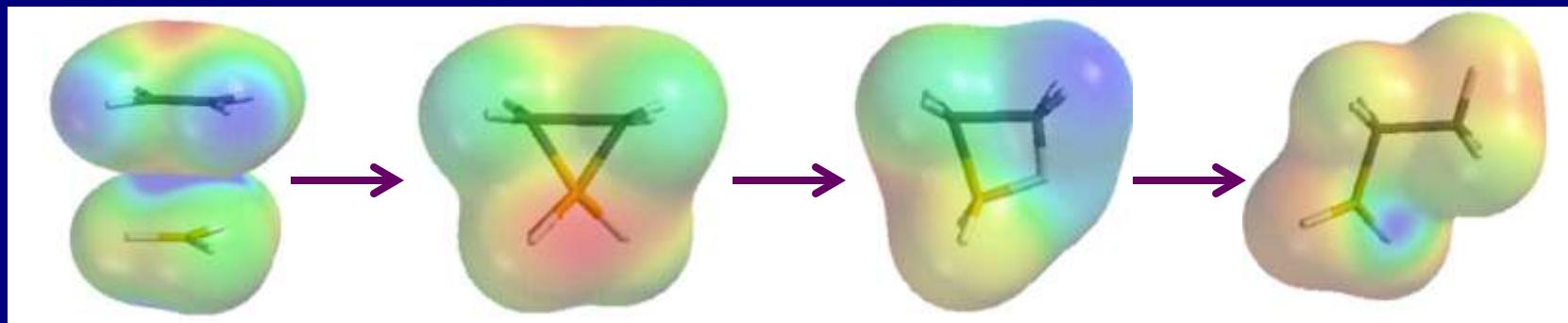
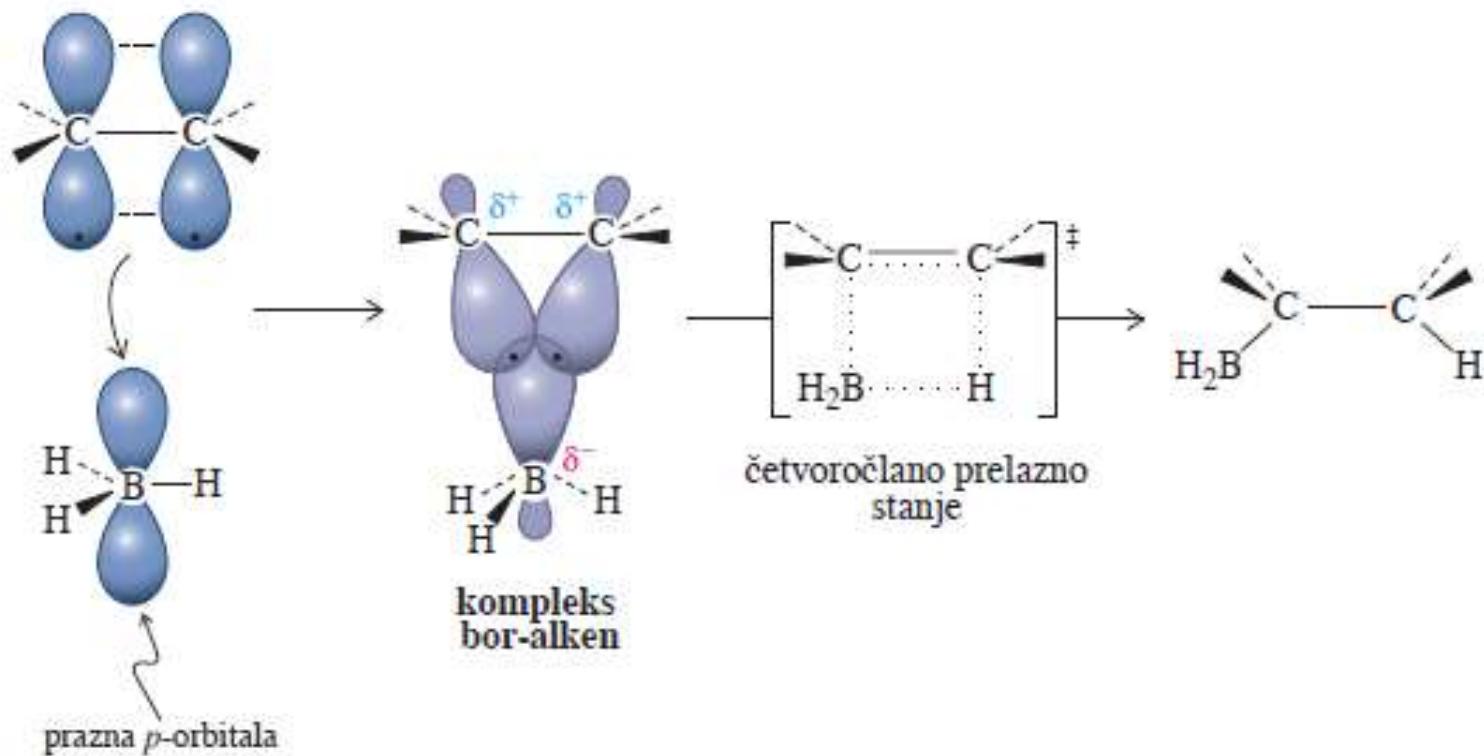
Boran, BH_3 , postoji kao dimer

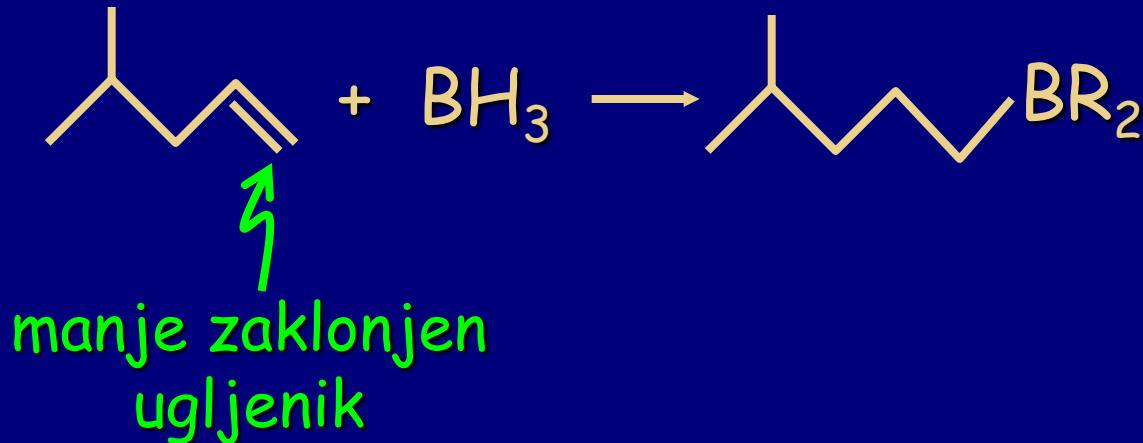
Sve tri B-H veze reaguju:

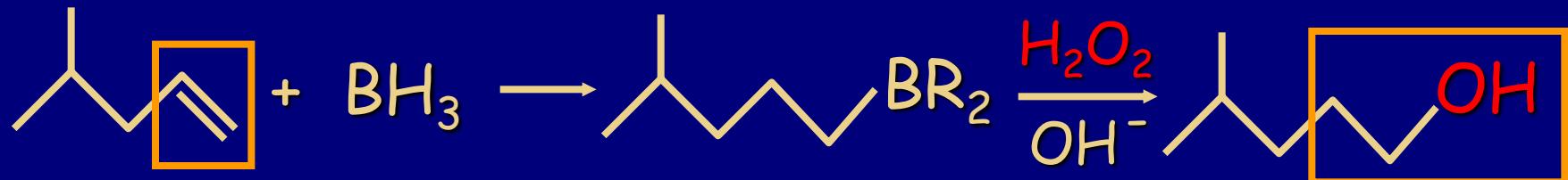
Mehanizam hidroborovanja

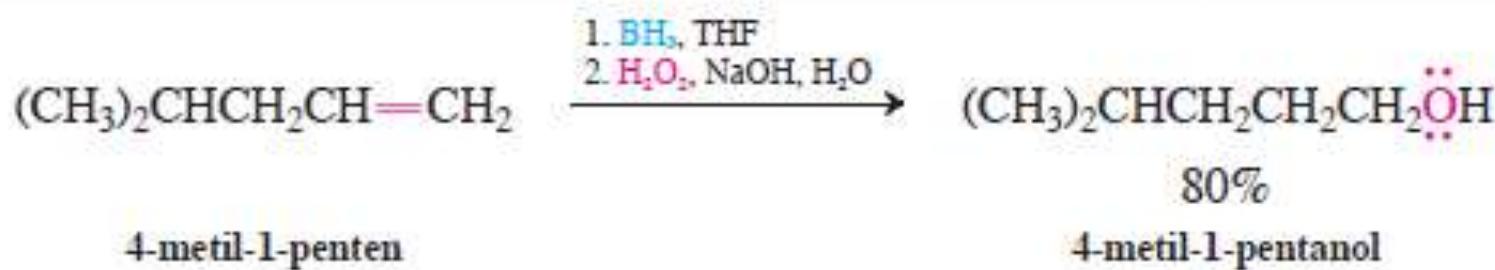
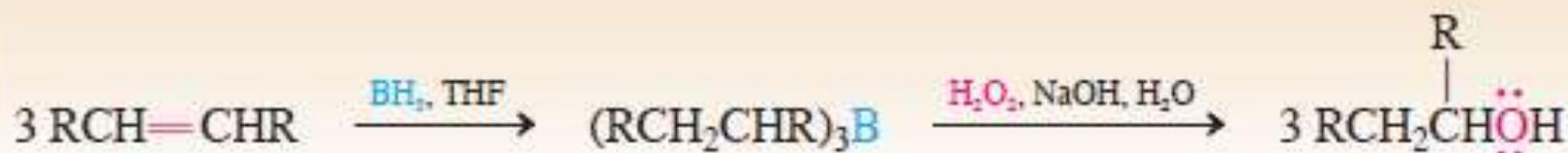
Hidroborovanje je regioselektivno: Sterni činioci kontrolišu adiciju B-H

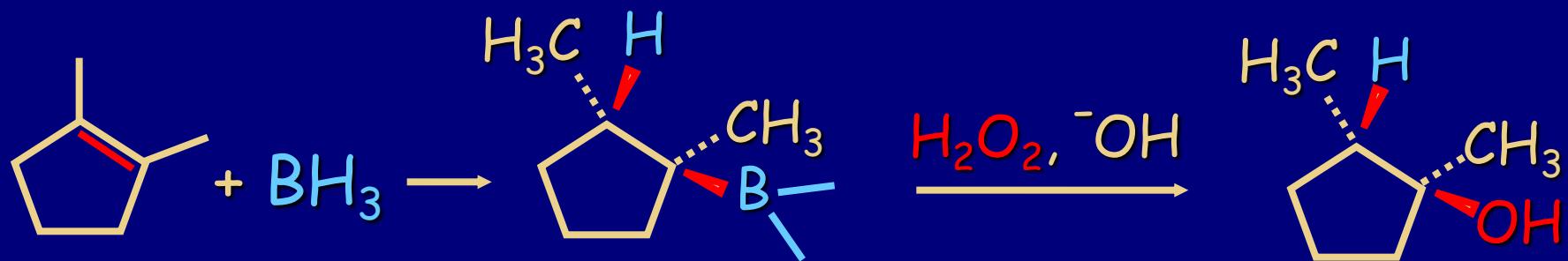
Primena hidroborovanja?
Oksidacijom alkilborana dobijaju se alkoholi!!!

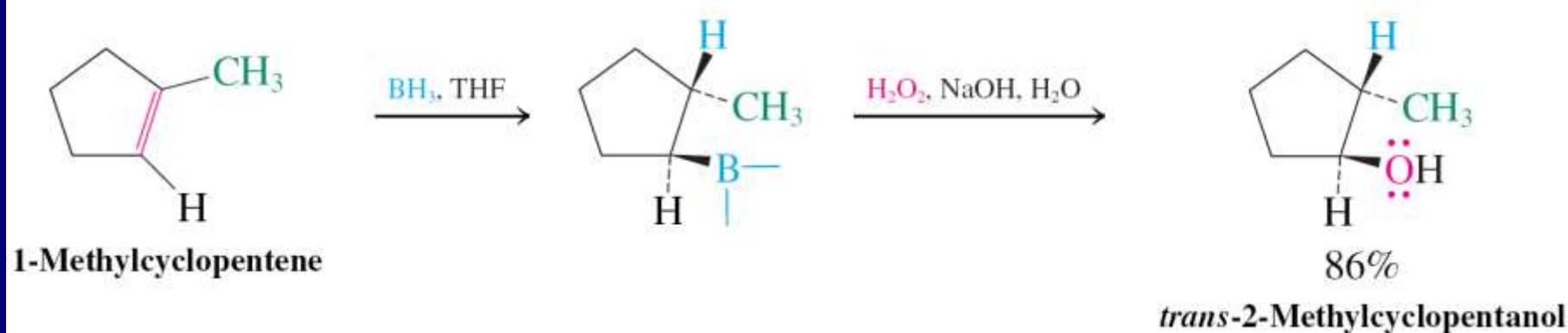
Sekvenca reakcije hidroborovanje-oksidacija

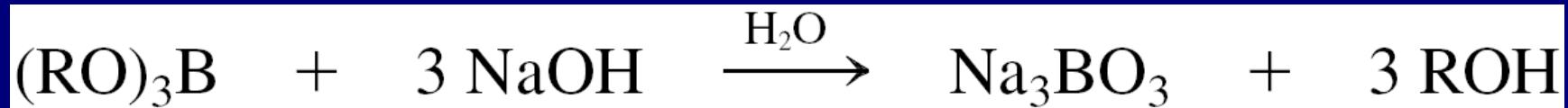
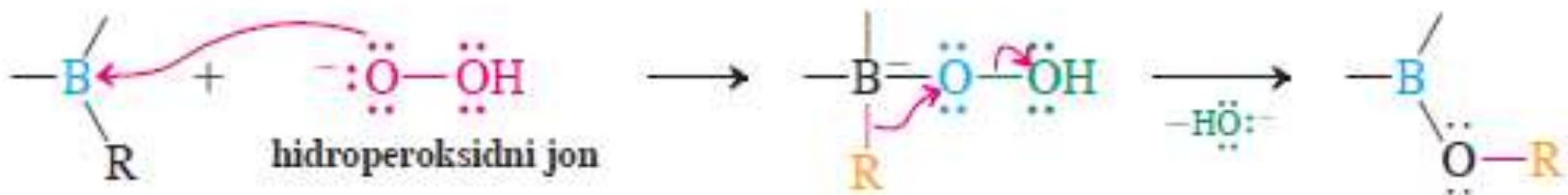
Hidroborovanje je stereospecifično: sin adicija B–H

A Stereospecific and Regioselective Alcohol Synthesis
by Hydroboration–Oxidation

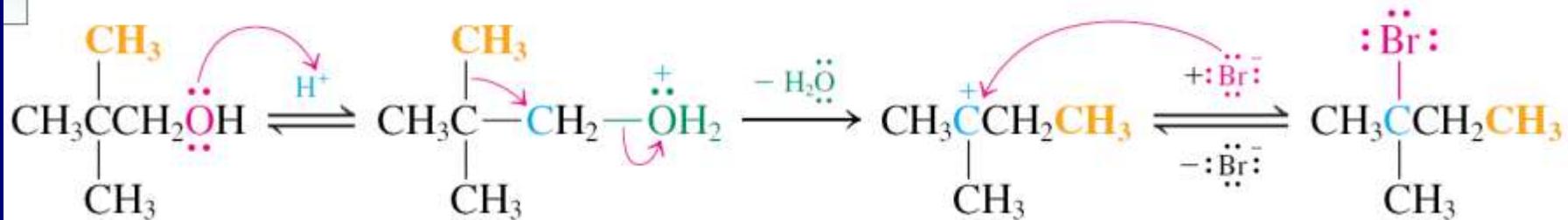

Mehanizam oksidacije alkilborana

Sličnost sa premeštanjem alkil-grupa?

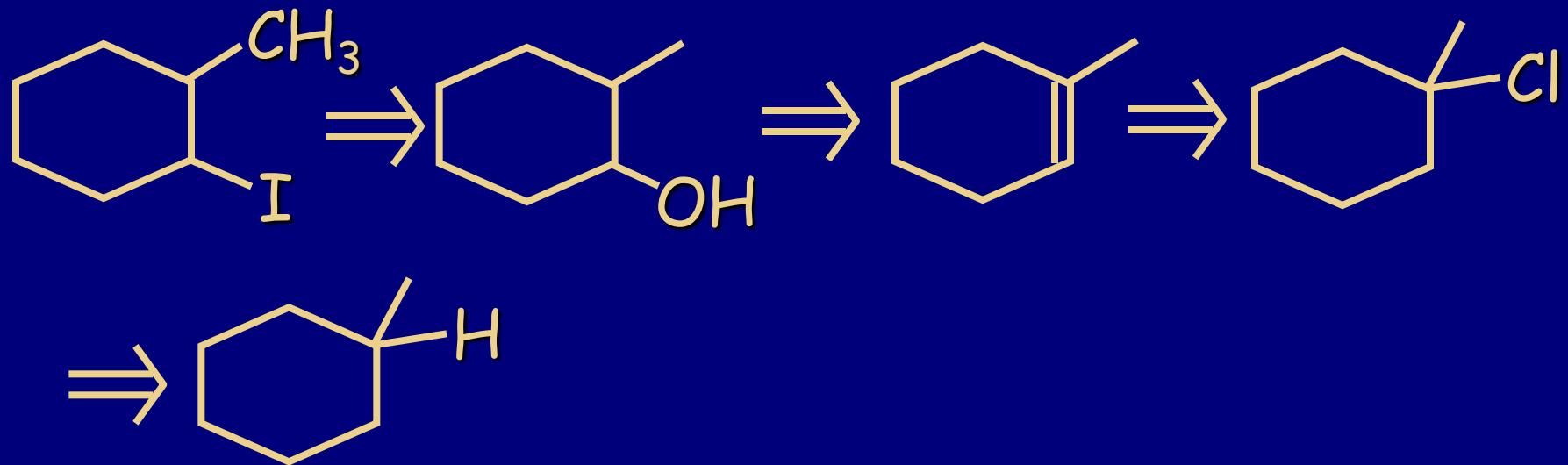
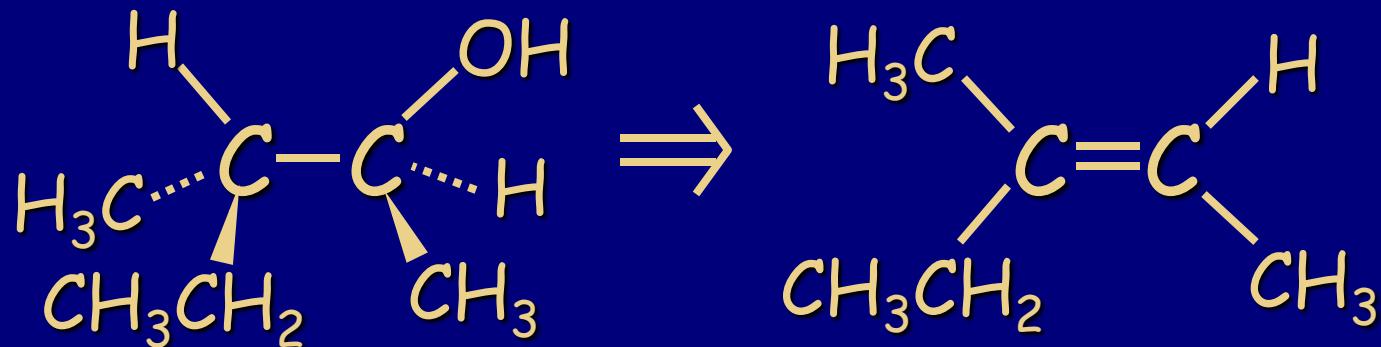
Mechanism of Concerted Alkyl Shift

Vežba 12-15

Napišite proizvode sekvene reakcija hidroborovanje-oksidacija (a) propena i (b) (*E*)-3-metil-2-pentena. Naznačite jasno stereohemiju.

Primena u sintezi retrosinteza:

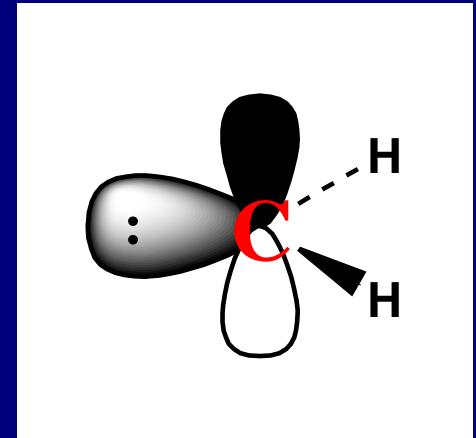

Elektrofilna adicija karbena Sinteze ciklopropana

karbeni,

:CR₂, vrste sa 6-elektrona,
prvi član je metilen :CH₂.

Možemo zamisliti da nastaje
deprotonovanjem karbokatjona:

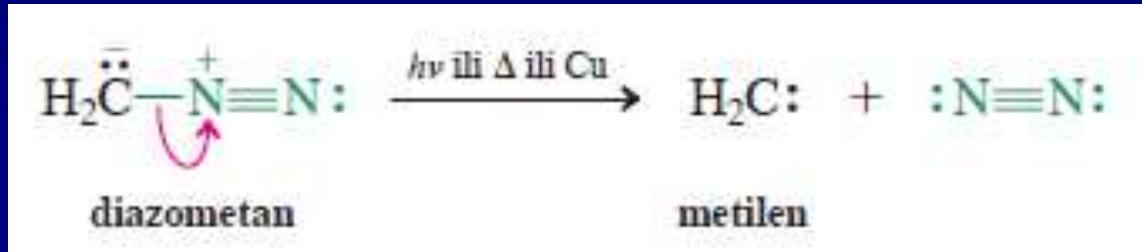

Metilene

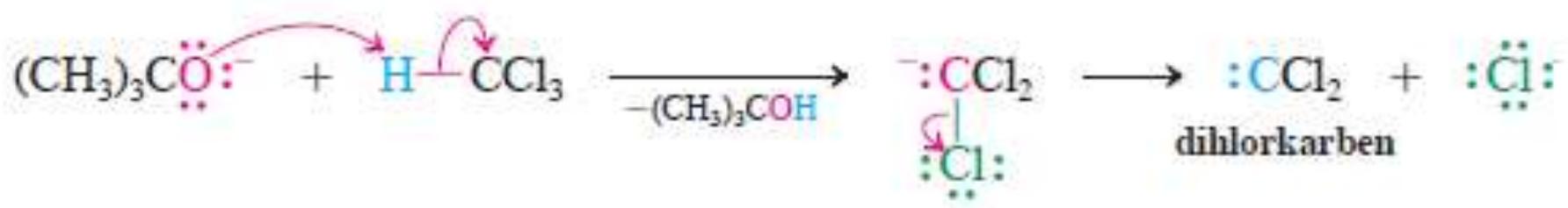
Karbeni su elektron-deficitarni, ponašaju se
prema alkenima kao elektrofili.

Dobijanje

a. Metilen iz diazometana CH_2N_2

b. Dihlorkarben iz hloroforma

c. Simmons-Smith-ov reagens

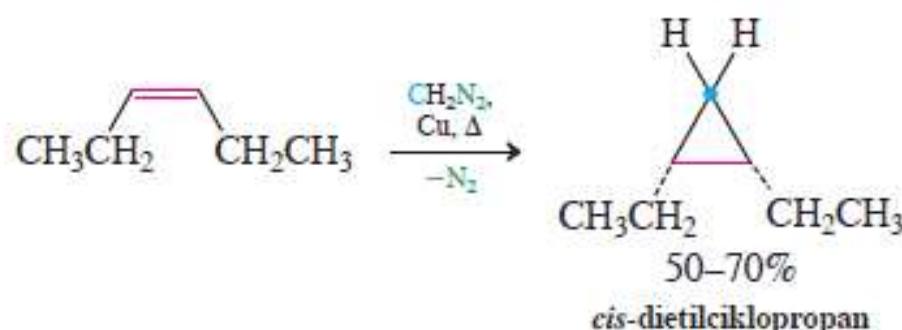
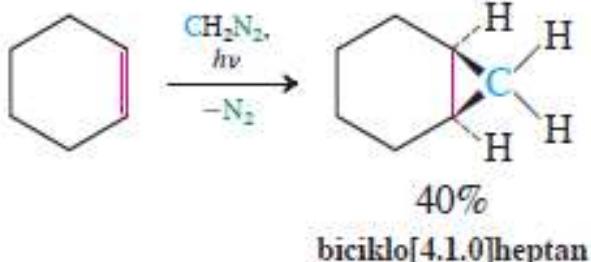

Karbeni uzimaju
dva π elektrona iz
alkena i formiraju
ciklopropane

Karbeni uzimaju dva π elektrona iz alkena i formiraju ciklopropane

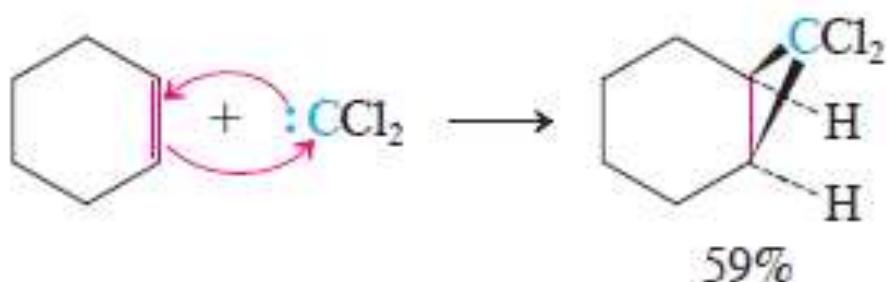
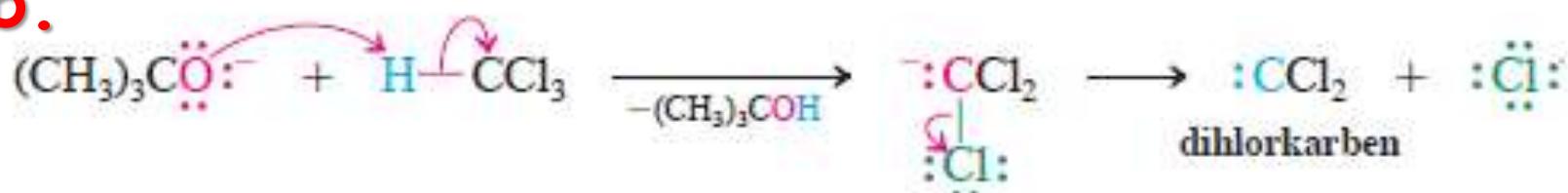
a.

Adicija metilena na dvostrukе veze

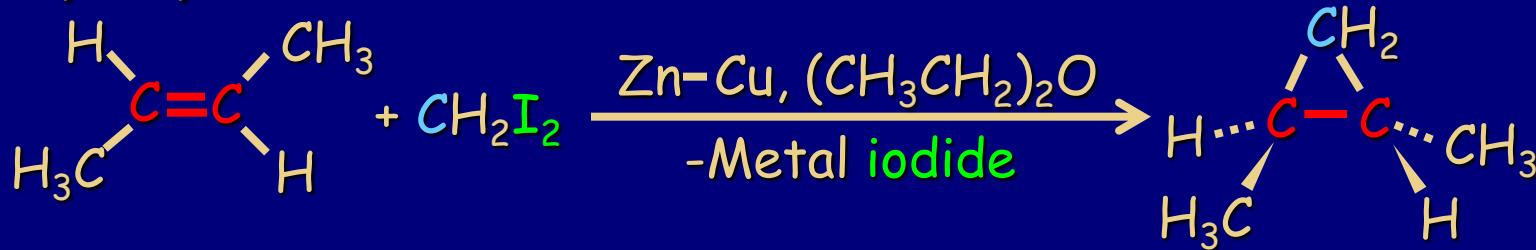

Dobijanje dihlorkarbena iz hloroforma i njegova reakcija sa cikloheksenom

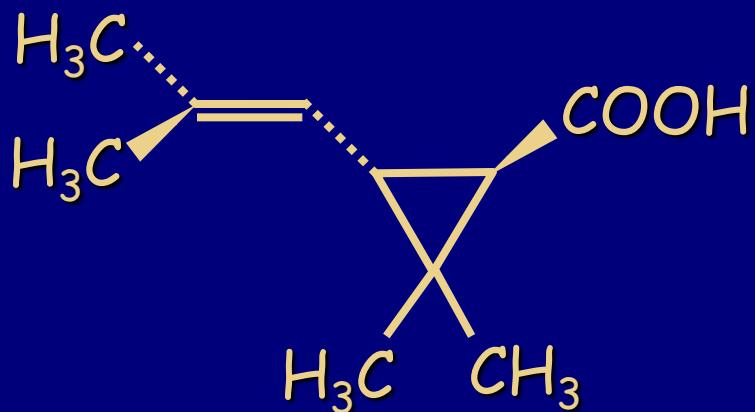
b.

c. Simmons-Smith-ov reagens za dobijanje ciklopropana

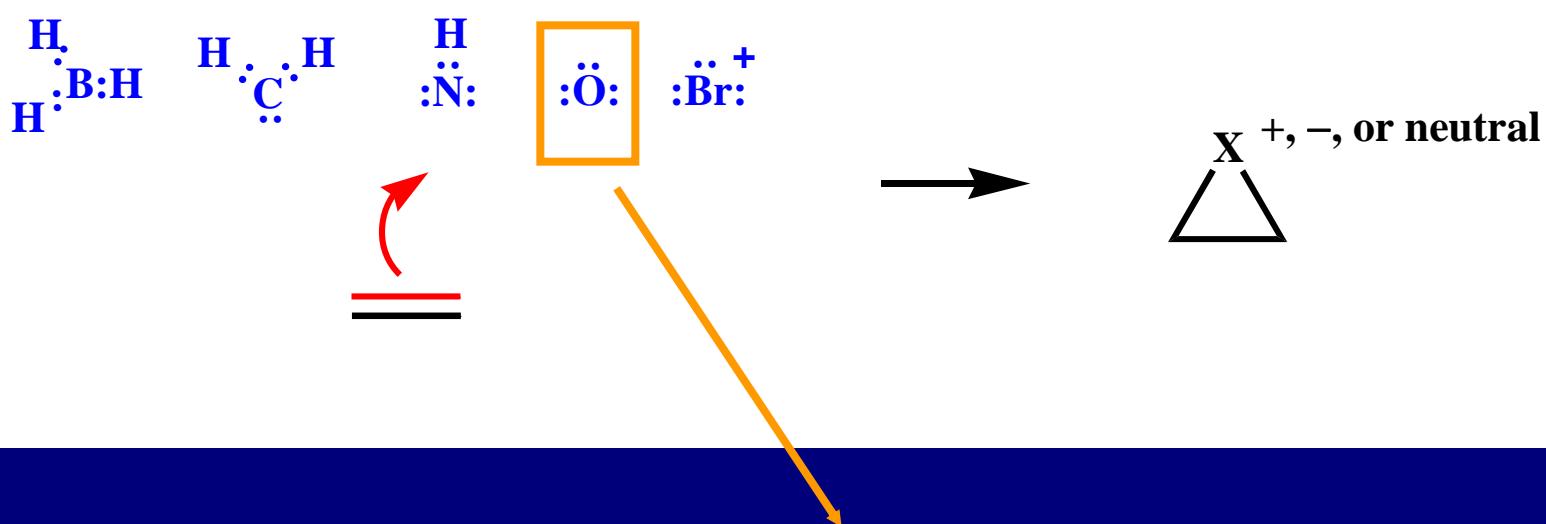

Ciklopropani-prirodni proizvodi:

(+)- hrizantemna kiselina
(protiv insekata);
rodonačelnik piretroida.
US : 1.5 milijarda \$!!

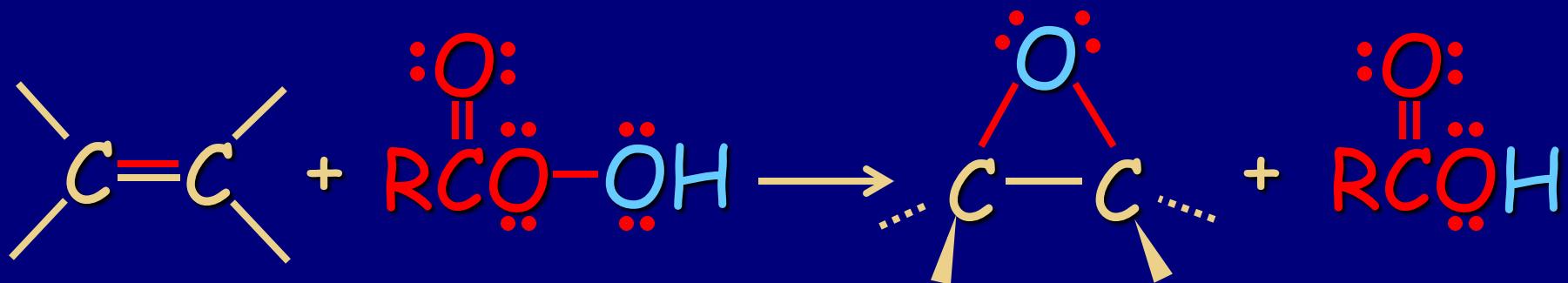
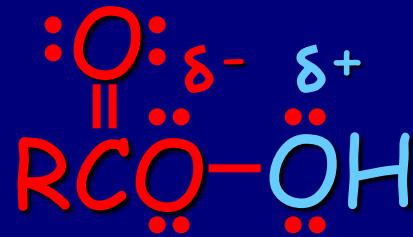
Adicija vrsta sa šest elektrona na π -vezu

Oksidacija?

EPOKSIDACIJA

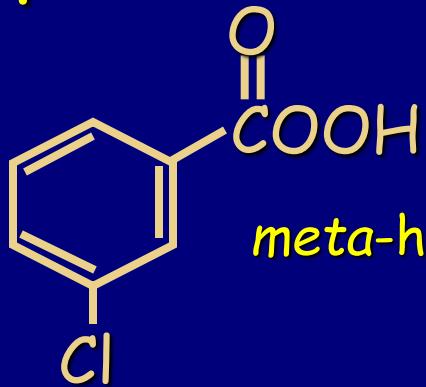
Oksidacija alkena
peroksikarboksilnim kiselinama

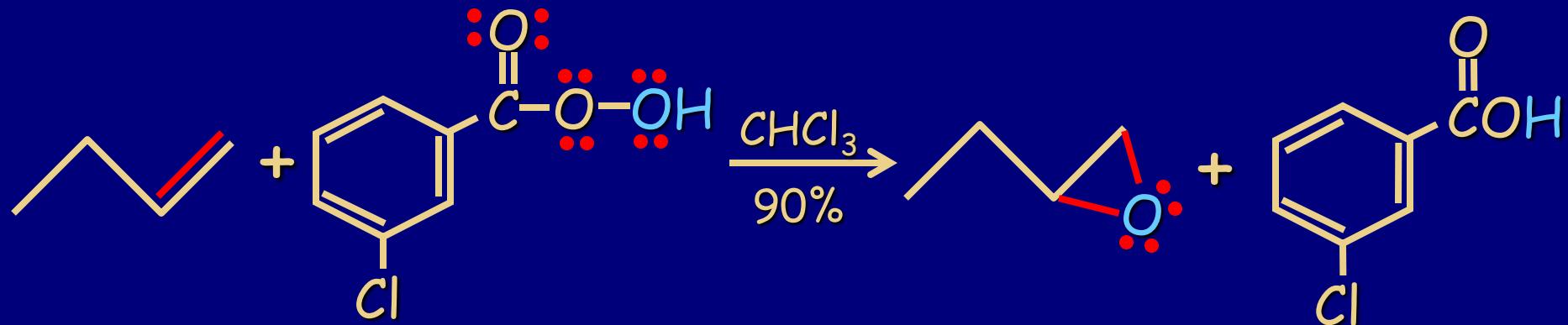
Najčešće korišćene peroksikarboksilne kiseline

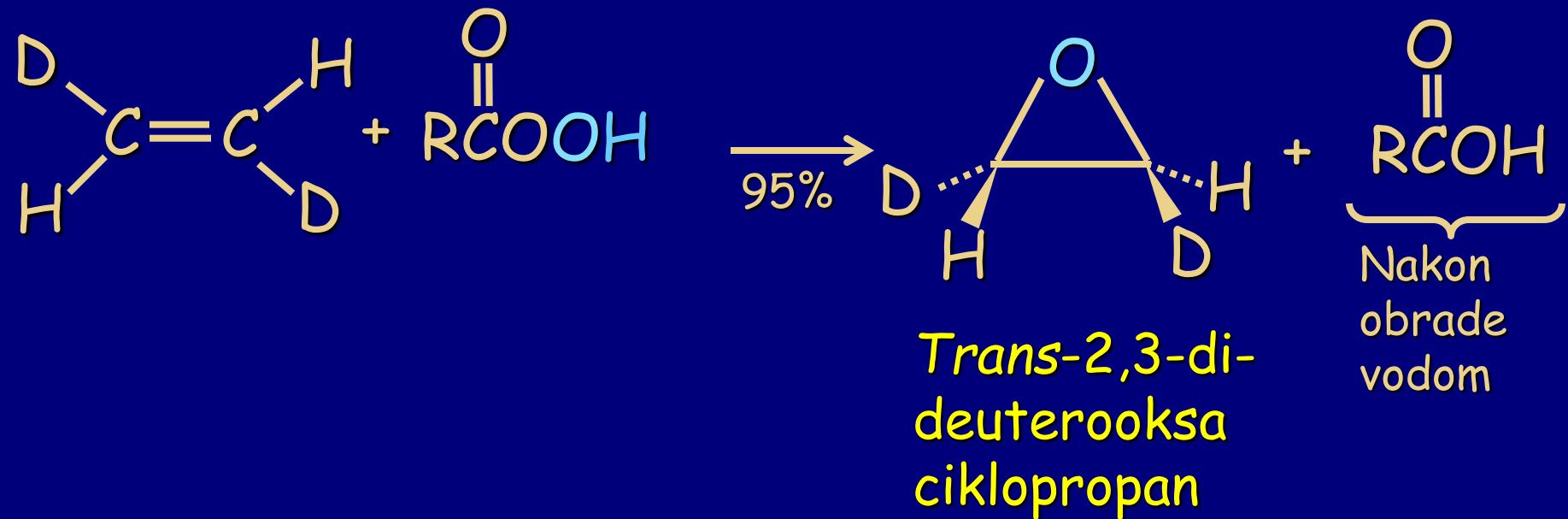
Persirćetna Trifluor-
kiselina persirćetna
kiselina

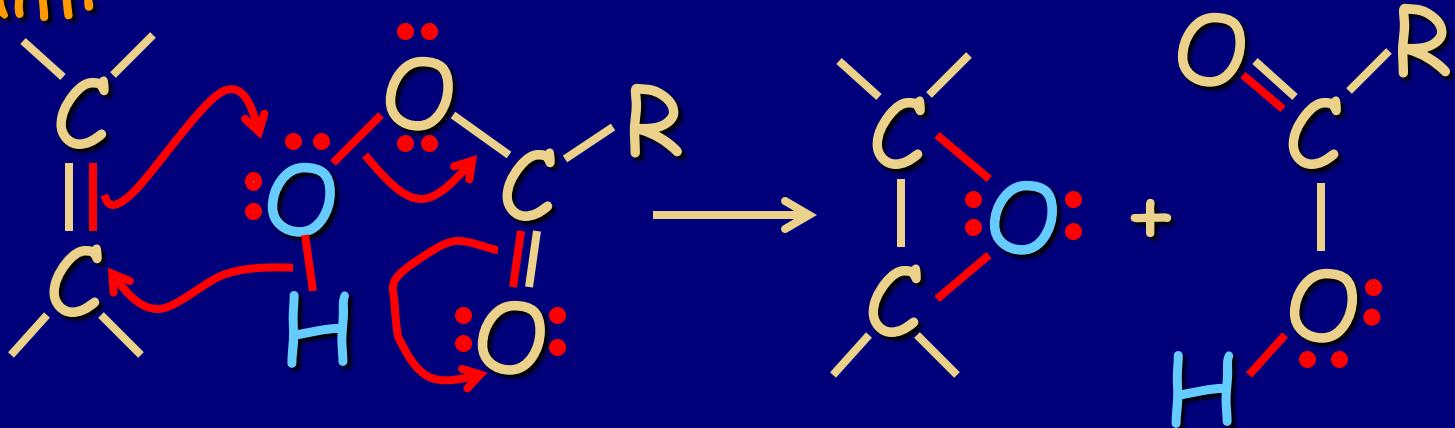
meta-hloroperbenzoeva kiselina
"MCPBA"

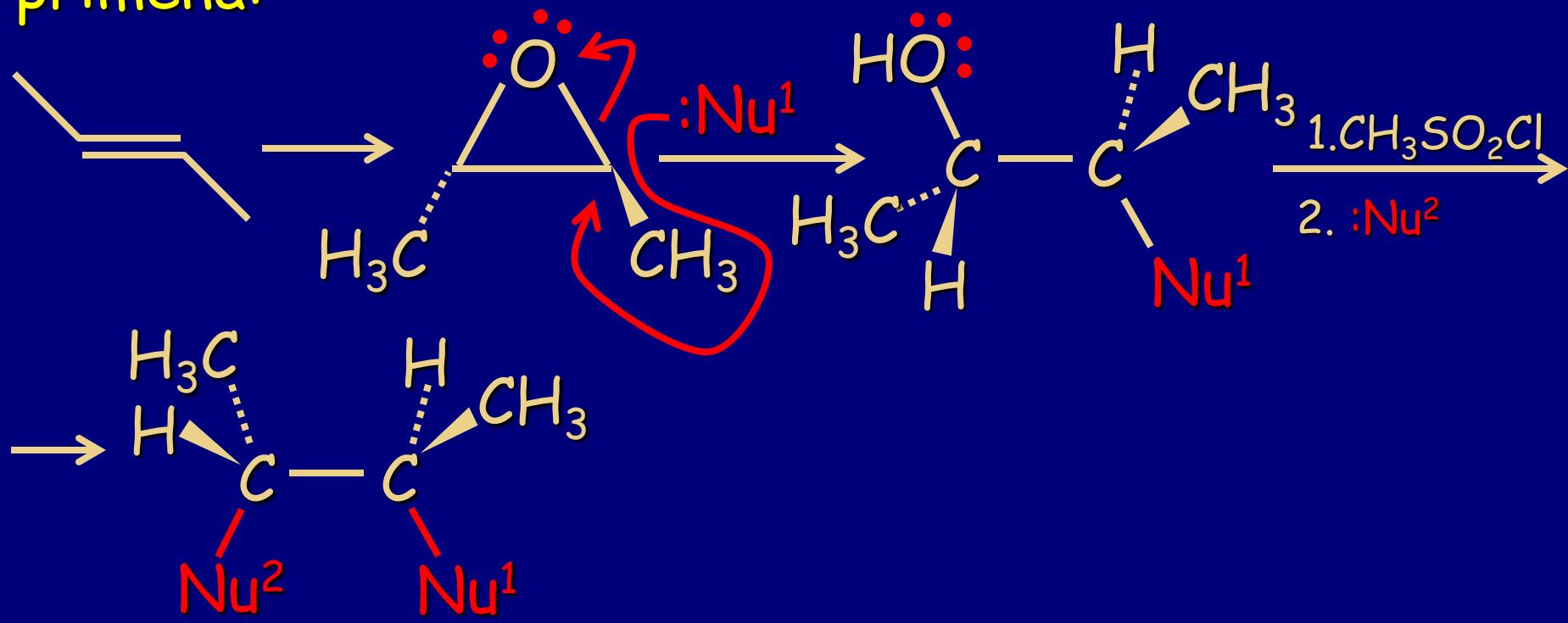
Stereospecifična sin adicija

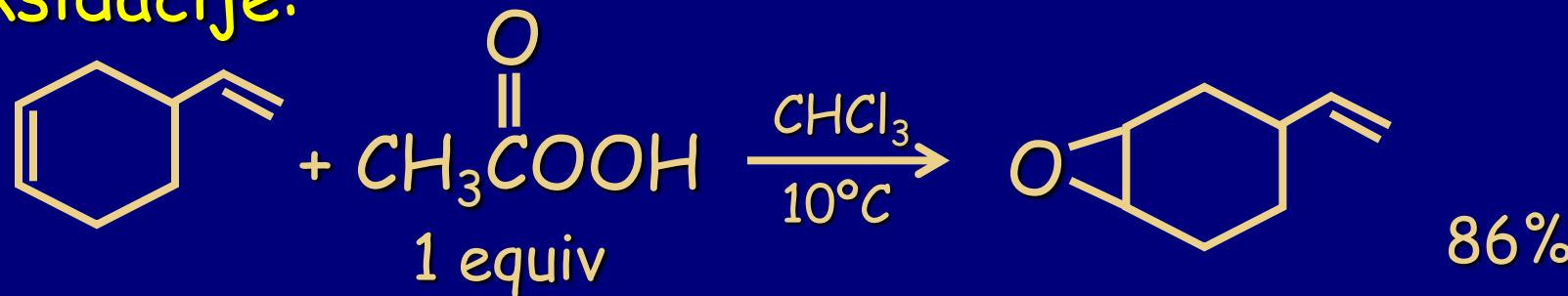
Mehanizam:

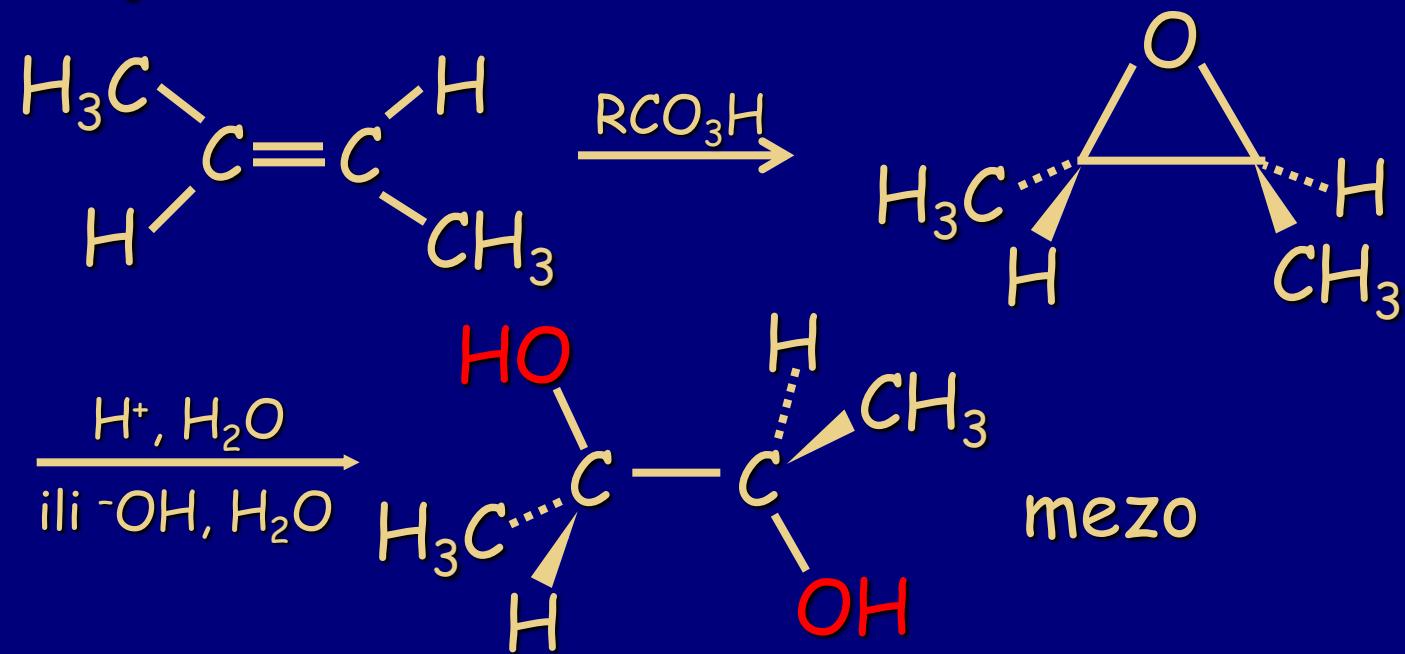
primena:

Reaktivnost alkena prema perkiselinama povećava se sa alkil-supstitucijom, što omogućava selektivne oksidacije:

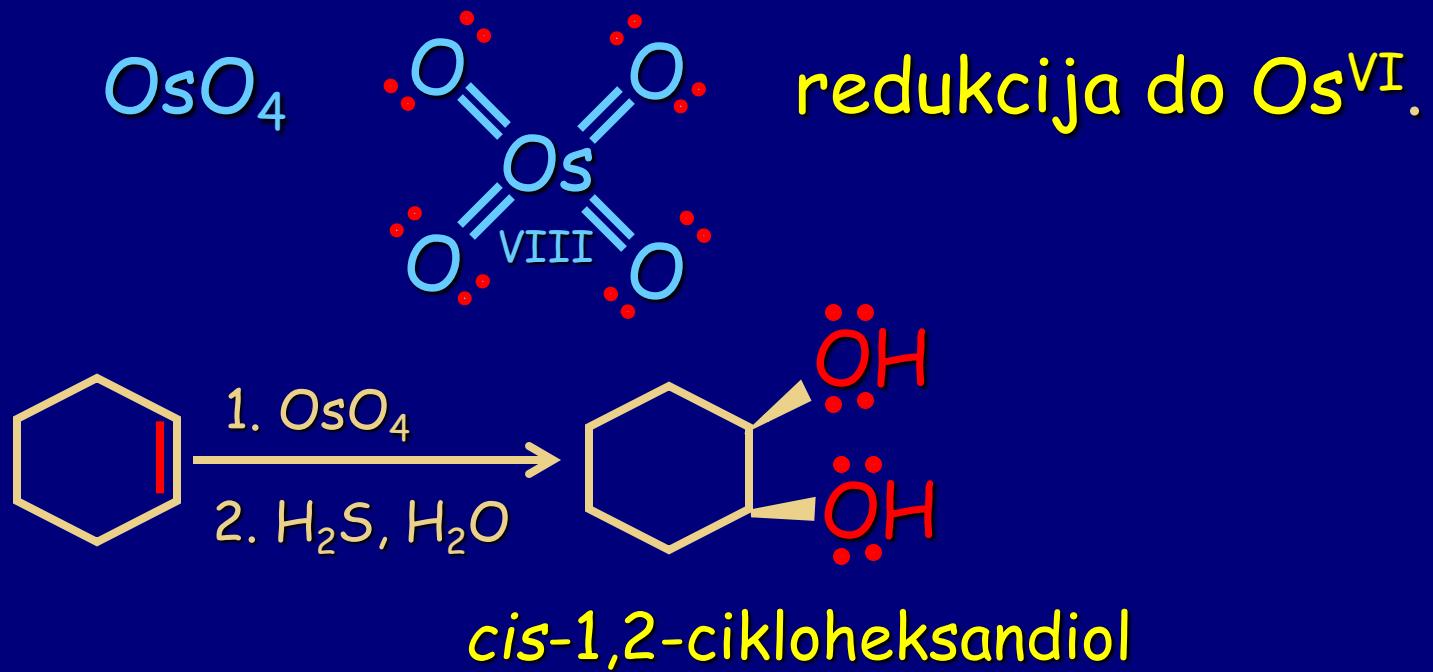

Ukupan rezultat sekvence oksidacije hidrolize anti-dihidroksilovanje alkena:

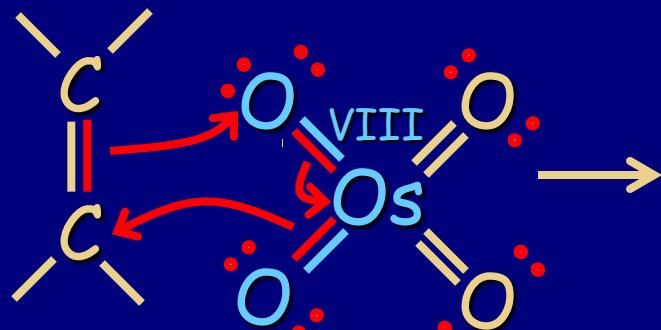
Vicinalno sin-dihidroksilovanje

Reagensi : $KMnO_4$, $\cdot OH$, ali je bolje sa:

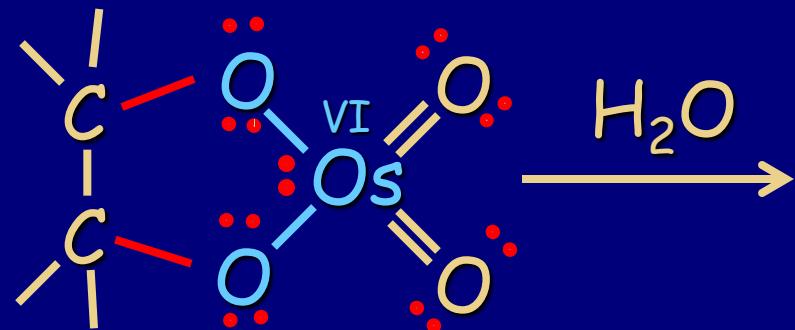

Komplementarna stereohemija anti-dihidroksilaciji

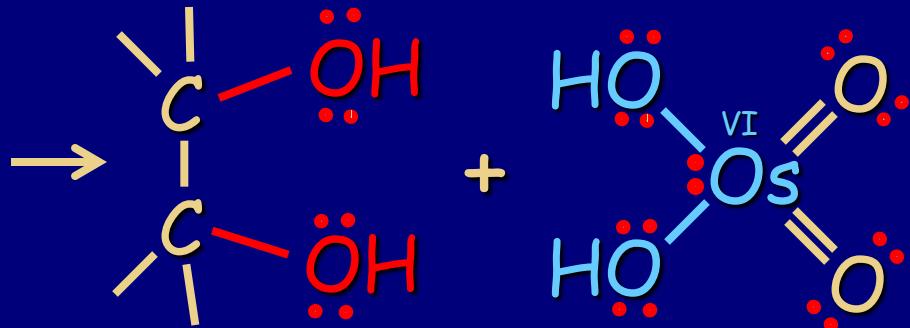
Mehanizam:

Šesto-elektronsko TS

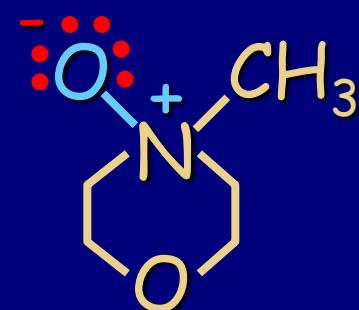

Osmatni estar

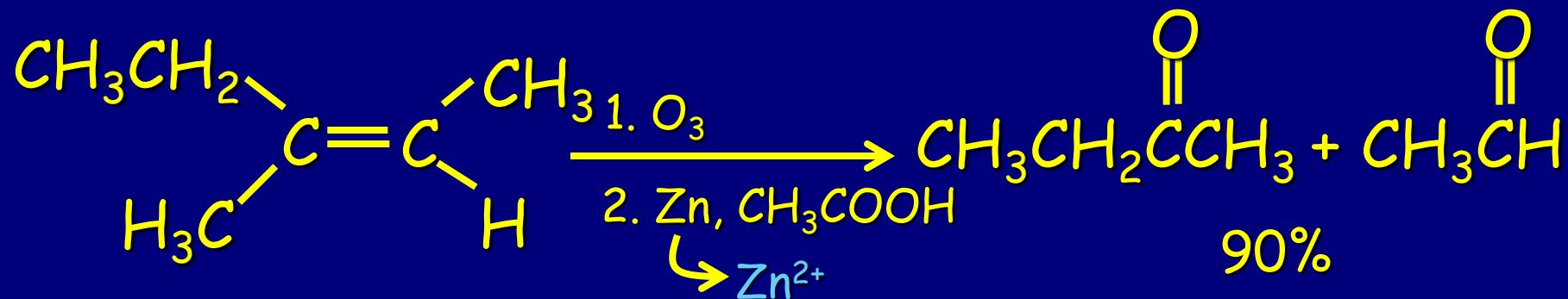
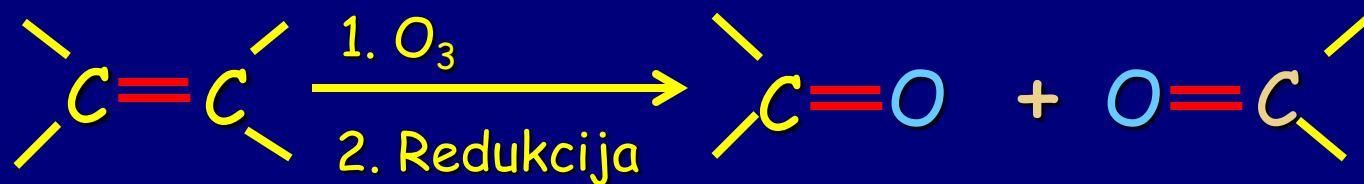
Zbog toga što je OsO_4 skup i vrlo toksičan, on se veoma često koristi u katalitičkim količinama, a u stehiometrijskim količinama koristi se drugo oksidaciono sredstvo, koje ima ulogu da vrši ponovnu oksidaciju redukovanih osmijuma

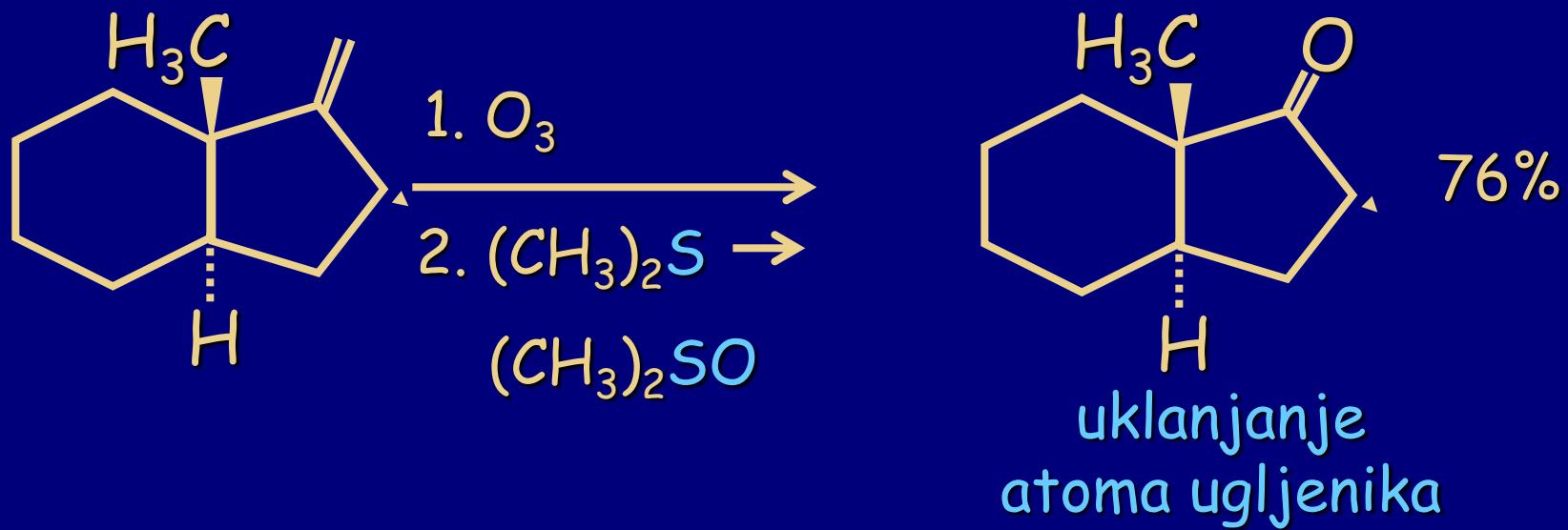
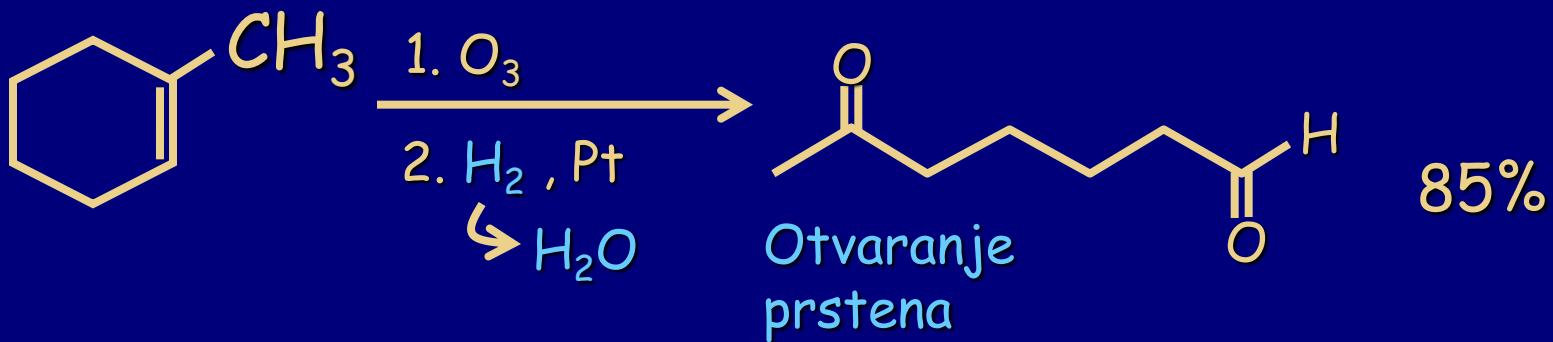
$\text{H}_2\text{O}_2 : \text{Fe}^{3+}$:

Ozonoliza

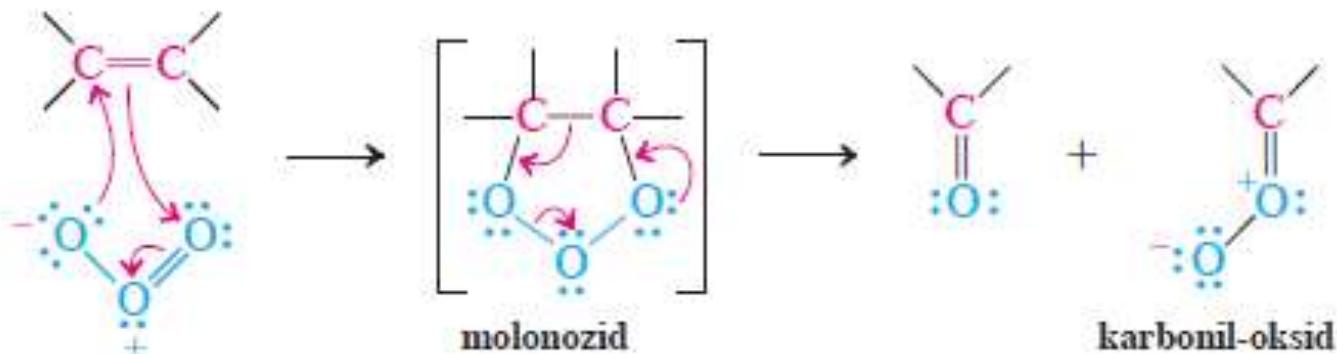
Oksidativno raskidanje C=C veze
1. O_3 , 2. Redukcija "ozonide"

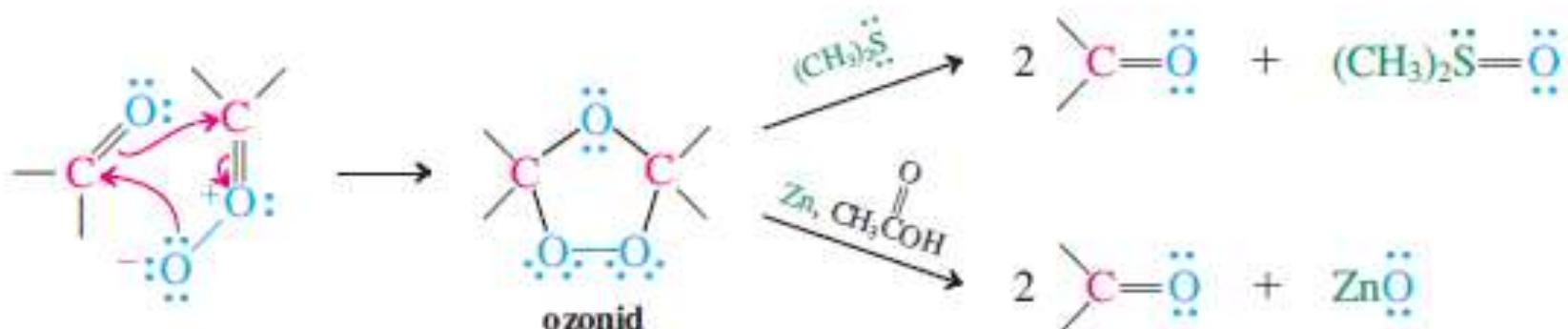

Mehanizam ozonolize

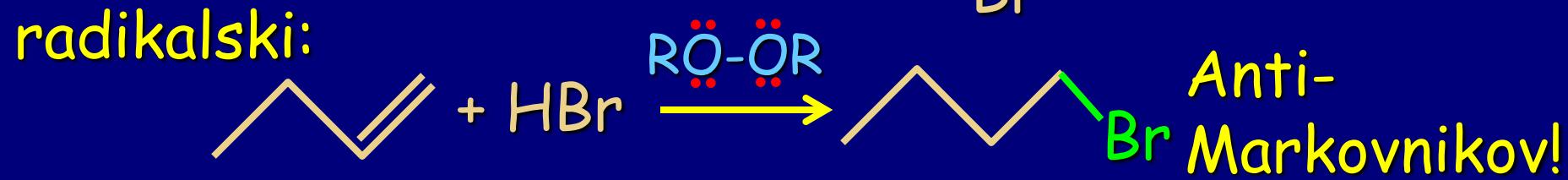
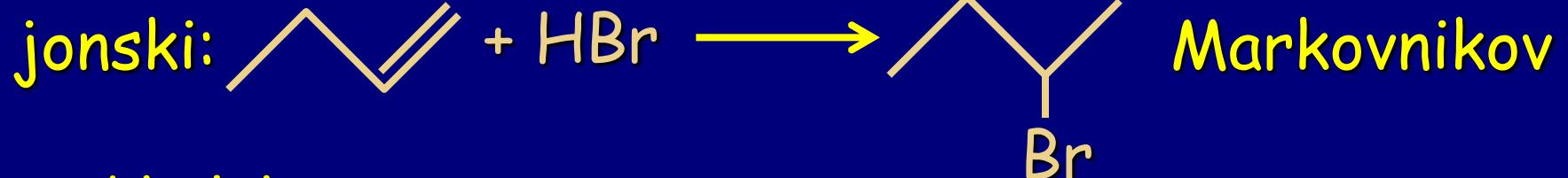
FAZA 1. Nastajanje i raskidanje molonozida

FAZA 2. Nastajanje i redukcija ozonida

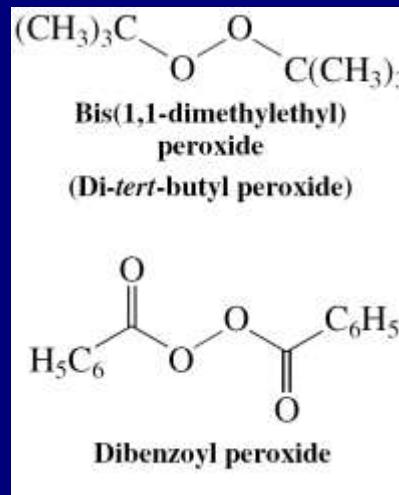

Radikalske adicije hidrobromovanje alkena

Dva potpuno različita mehanizma!!!!

Peroksidi kao
radikaliski inicijatori

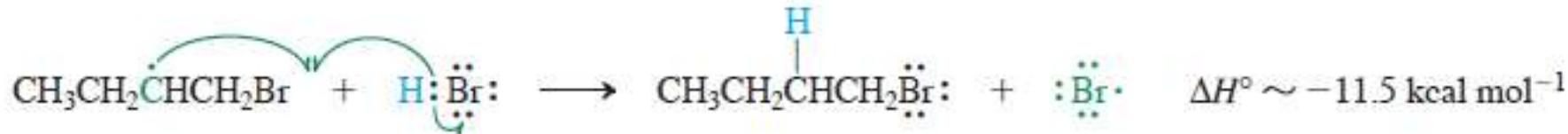
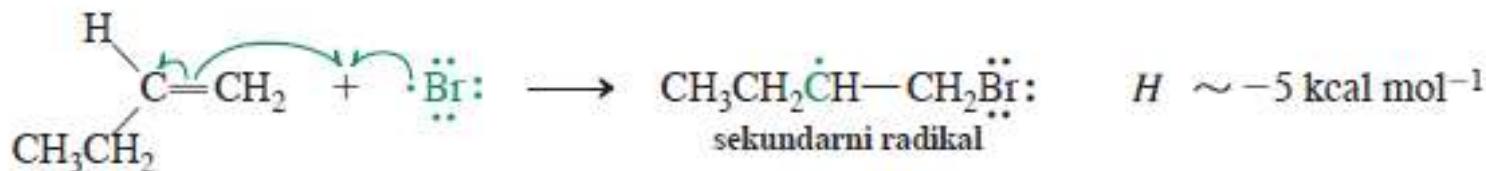
Poređenje sa radikalским halogenovanjem ugljovodonika:

Mehanizam radikalског hidrobromovanja

FAZA INICIRANJA

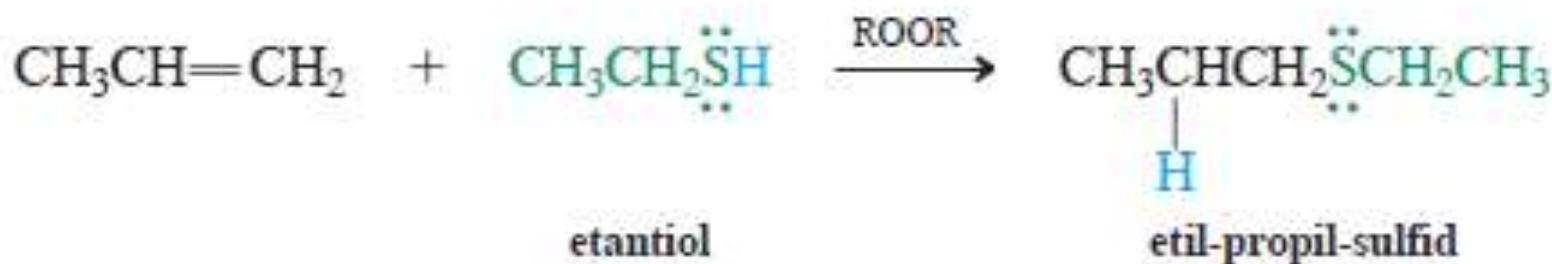
FAZA PROPAGACIJE

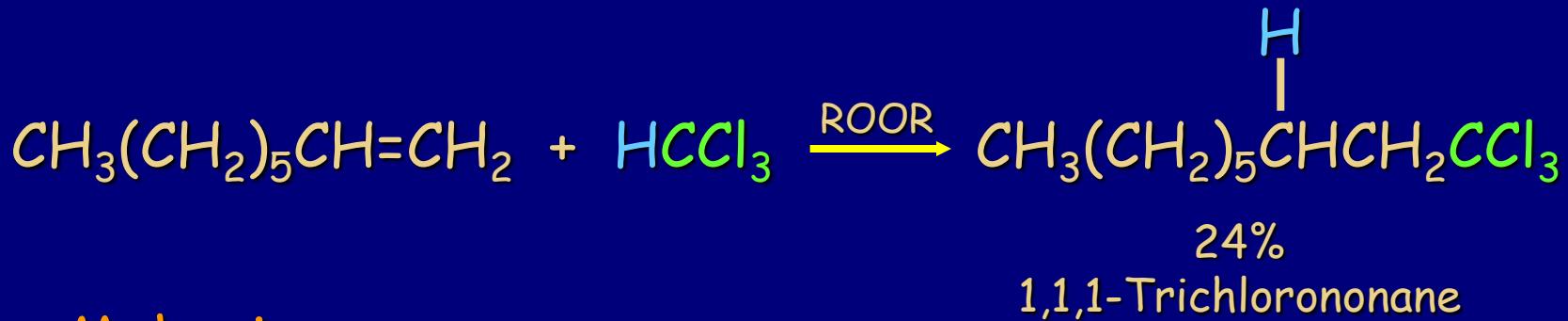
HCl i HI zbog nepovoljne kinetike ne daju anti-Markovnikov-ljeve adicione proizvode, jer je jedna od faza propagacije endotermna. adicija HCl i HI se vrši isključivo jonskim mehanizmom.

Tioli uspešno podležu anti-Markovnikov-ljevoj adiciji na alkene

Radikalske adicije tiola na alkene

Adicija hloroforma

Mehanizam:

Nema reakcije:

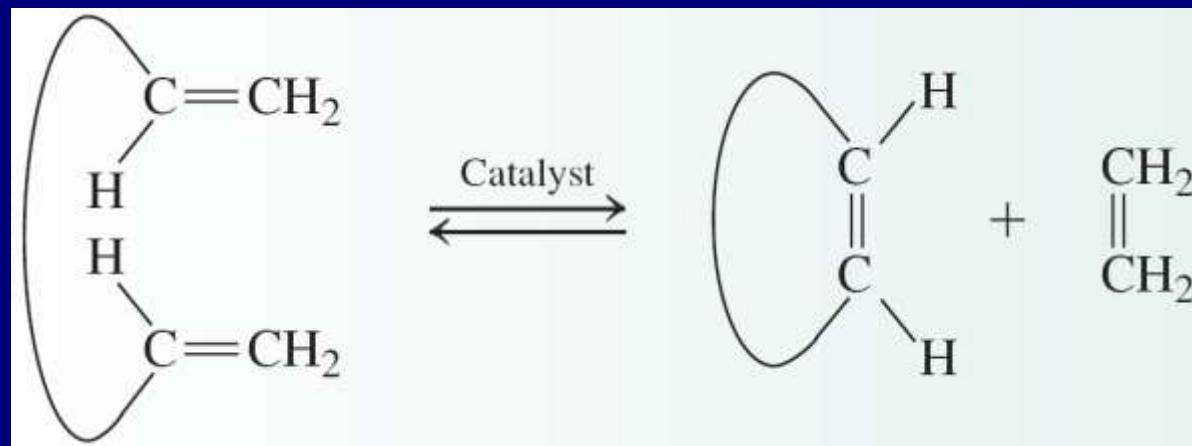
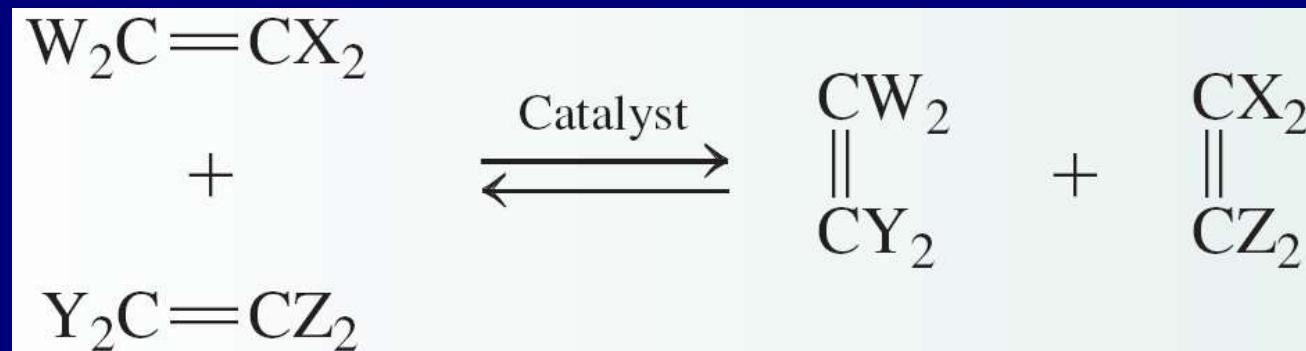

Generalno:

Nobel-ova nagrada za hemiju 2005

Metateza alkena:

Chauvin, Schrock, Grubbs

Polimerizacija alkena

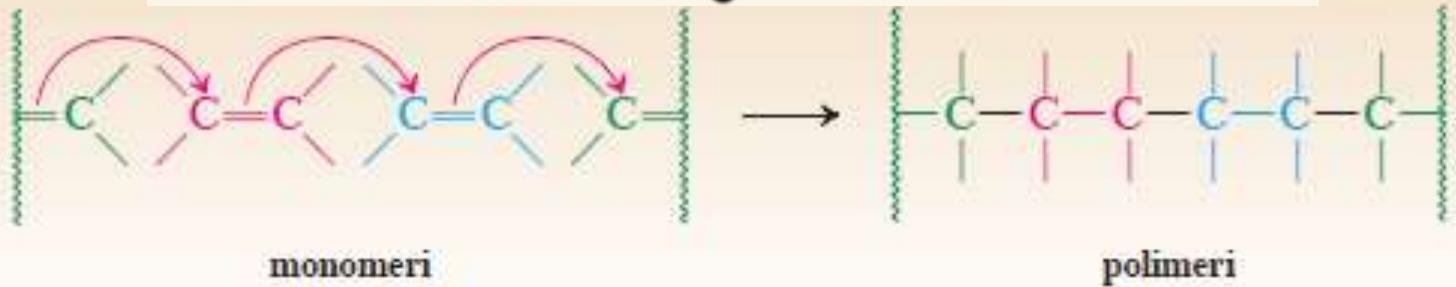
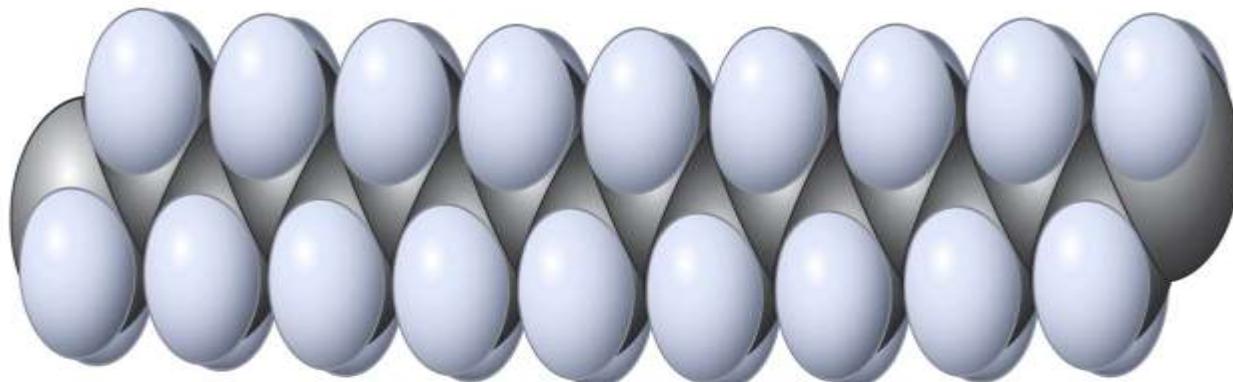
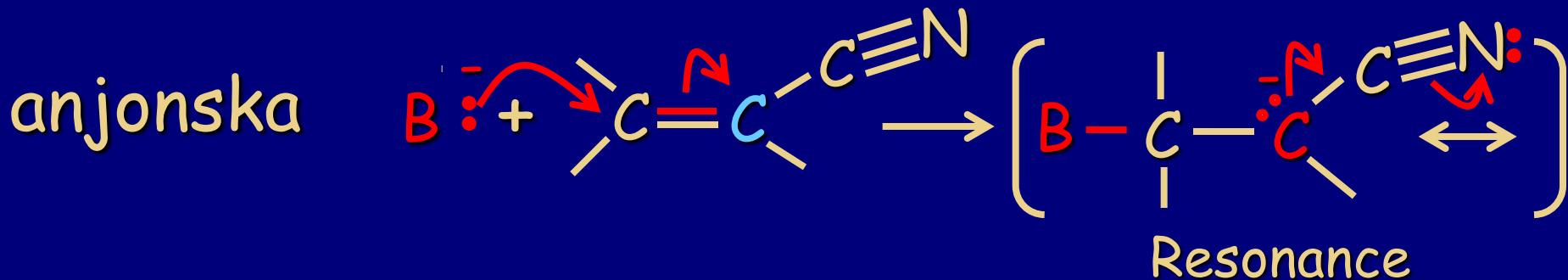
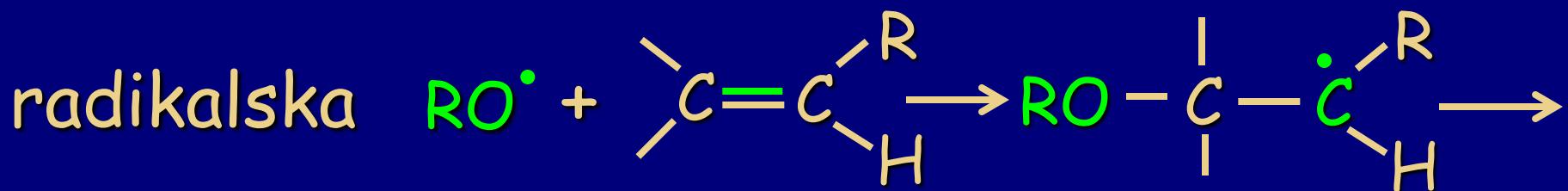
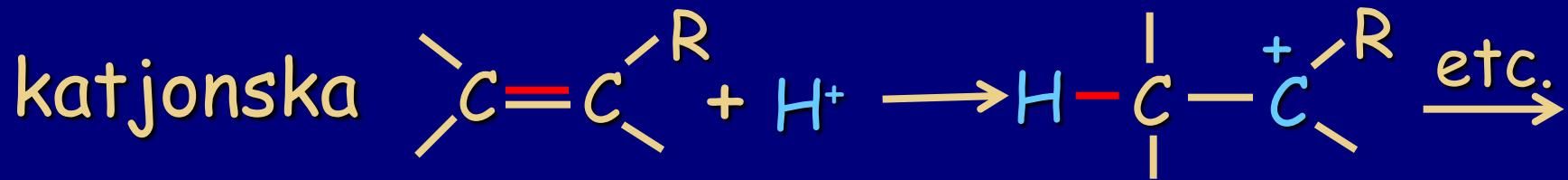

TABELA 12-3

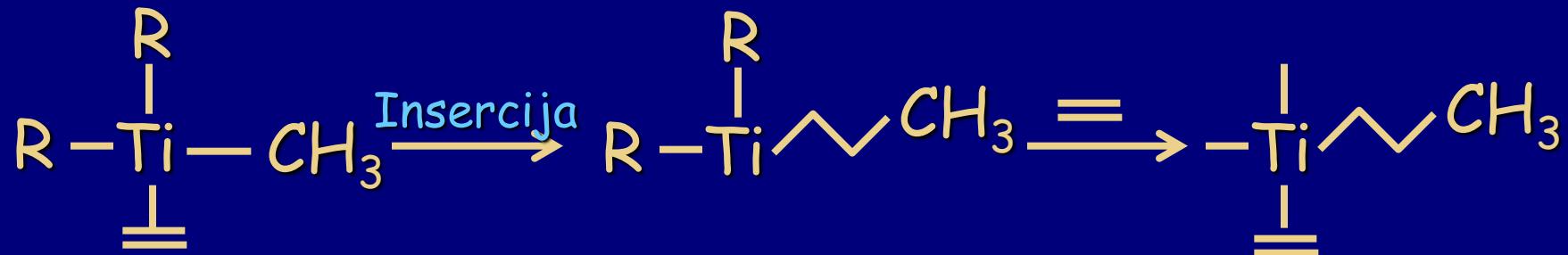
Uobičajeni polimeri i njihovi monomeri

Monomer	Struktura	Polimer (uobičajeno ime)	Struktura	Primena
eten	$\text{H}_2\text{C}=\text{CH}_2$	polietilen	$-(\text{CH}_2\text{CH}_2)_n-$	čuvanje hrane, posude

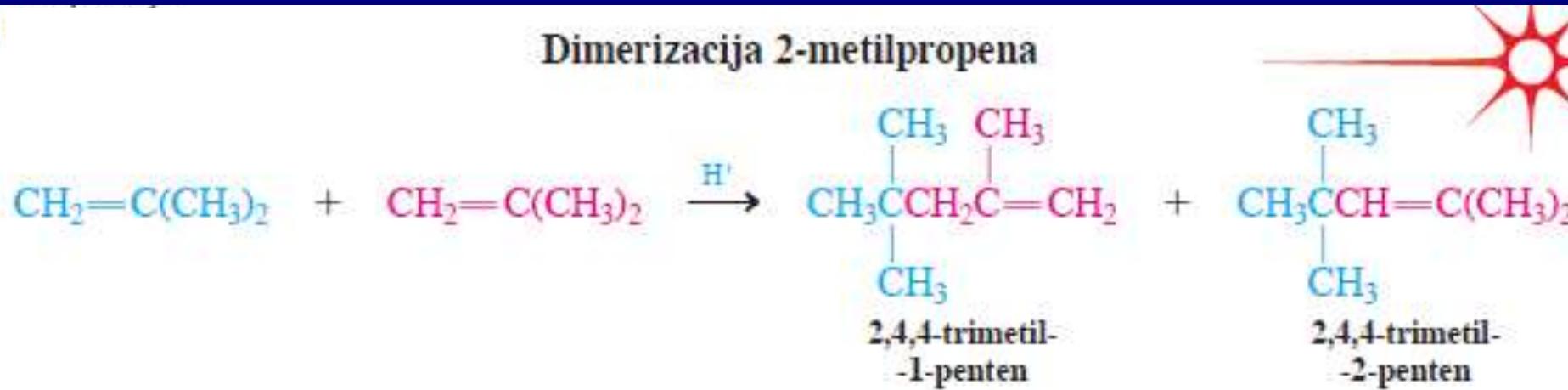

Metali (Ti, Zr, lanthanidi): Ziegler-Natta;
mehanizam preko organometala

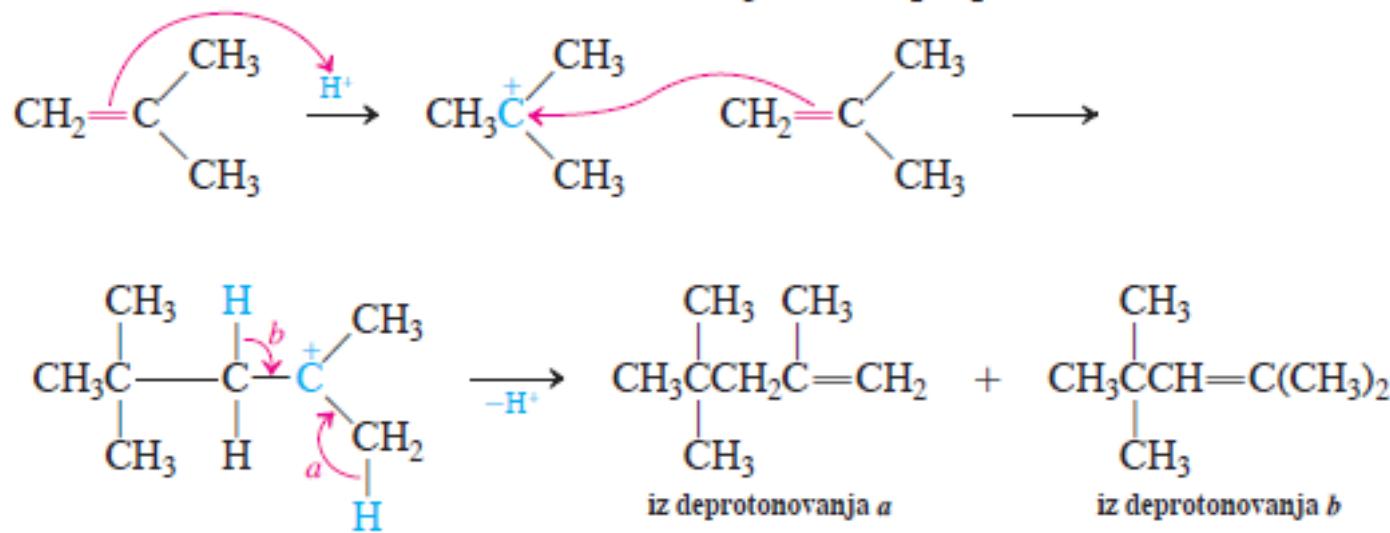

Kiselo-katalizovaná reakcia

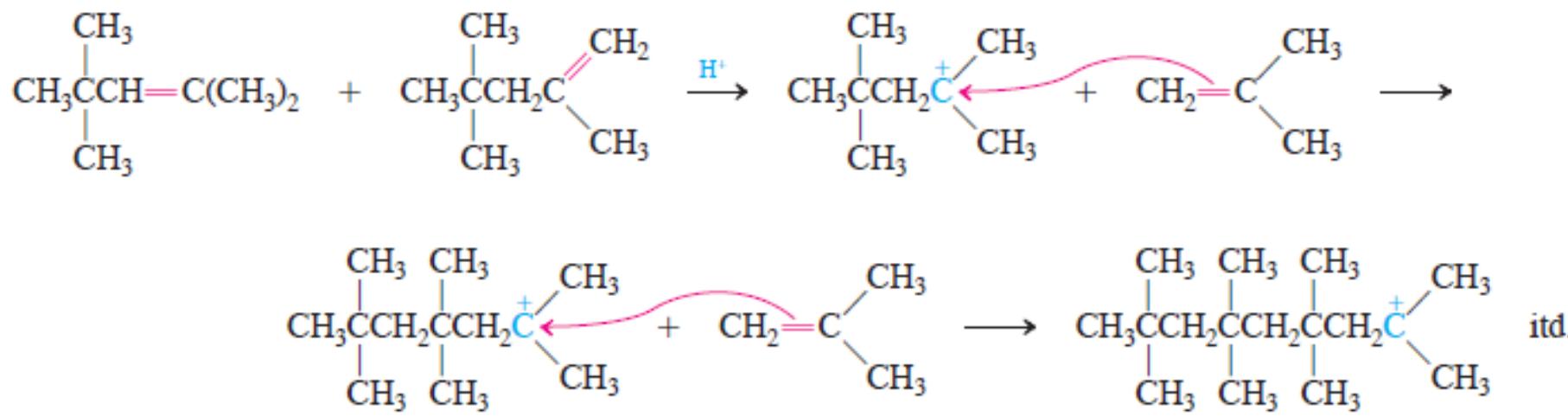
Reakcija preko karbokatjona.

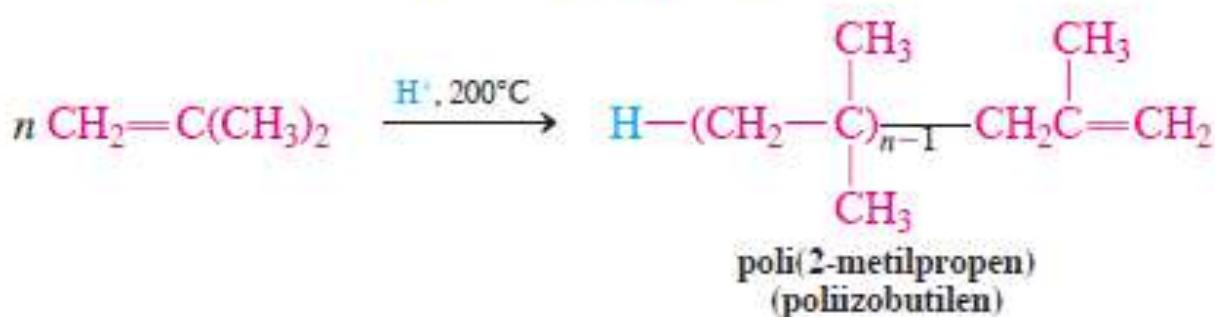
Mehanizam dimerizacije 2-metilpropena

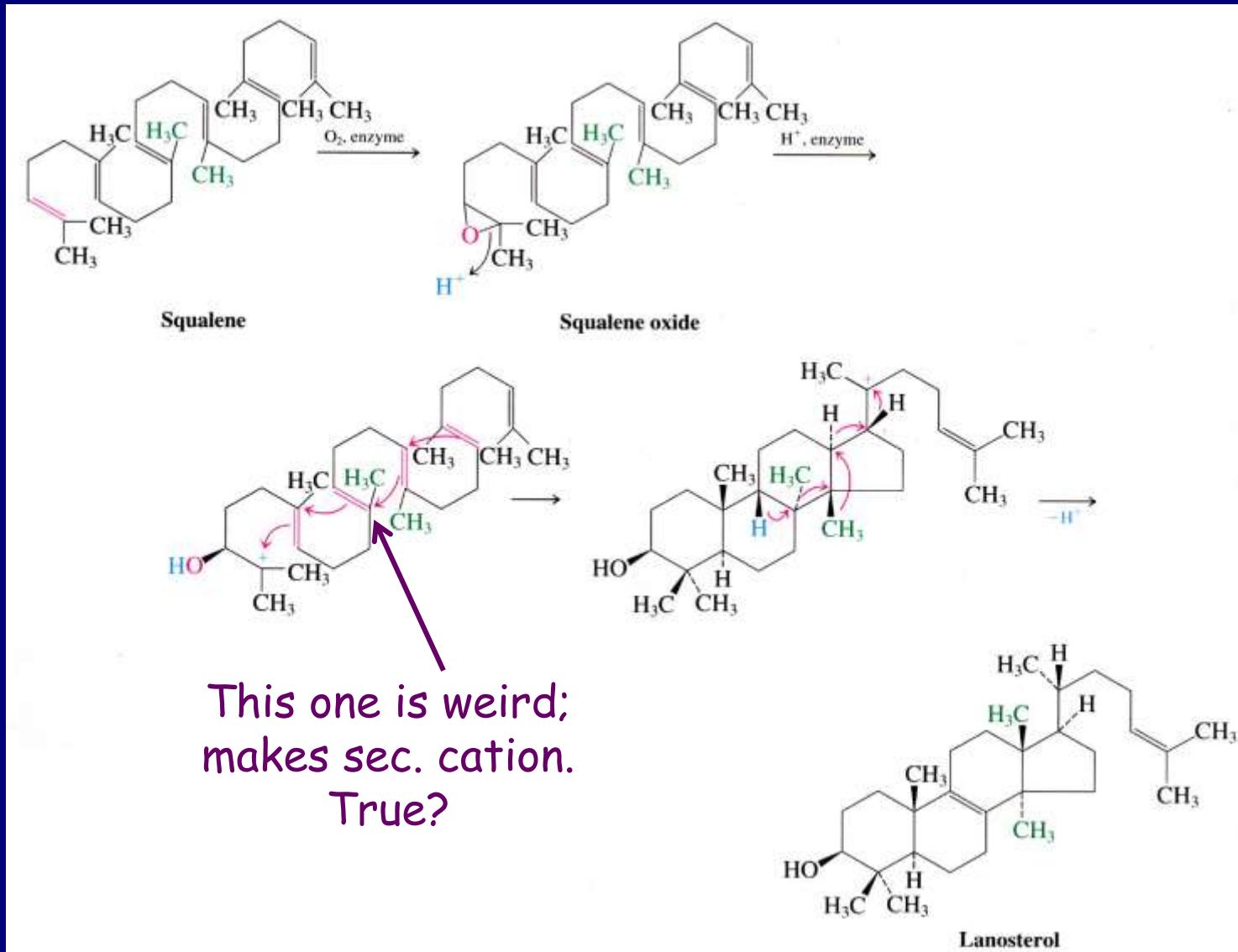
Oligomerizacija dimera 2-metilpropena

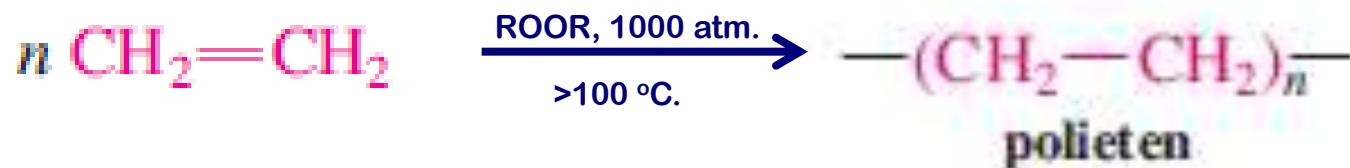
Polimerizacija 2-metilpropena

Kontrolisana oligomerizacija u prirodi: kiselo-katalizovana sinteza steroida (postupna)

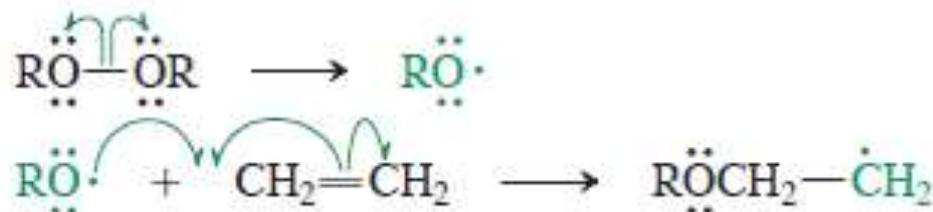

Radikalska polimerizacija

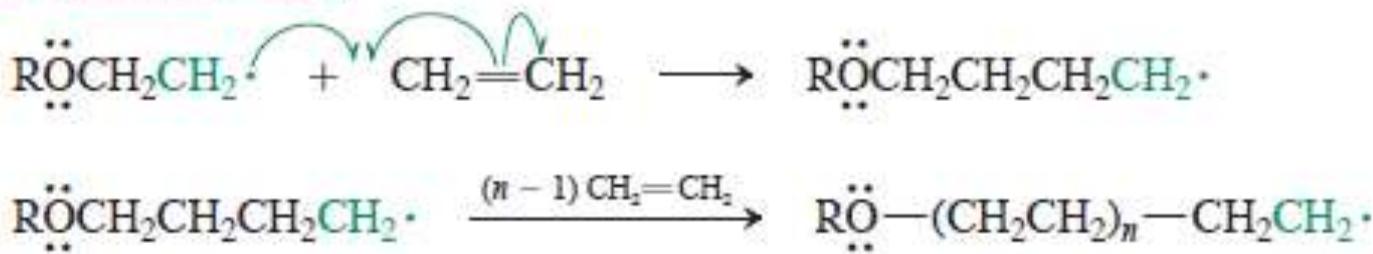

Mehanizam radikalske polimerizacije etena

FAZA INICIRANJA

FAZA PROPAGACIJE

Anjonska polimerizacija

Anjonska polimerizacija superlepka (metil α -cijanoakrilat)

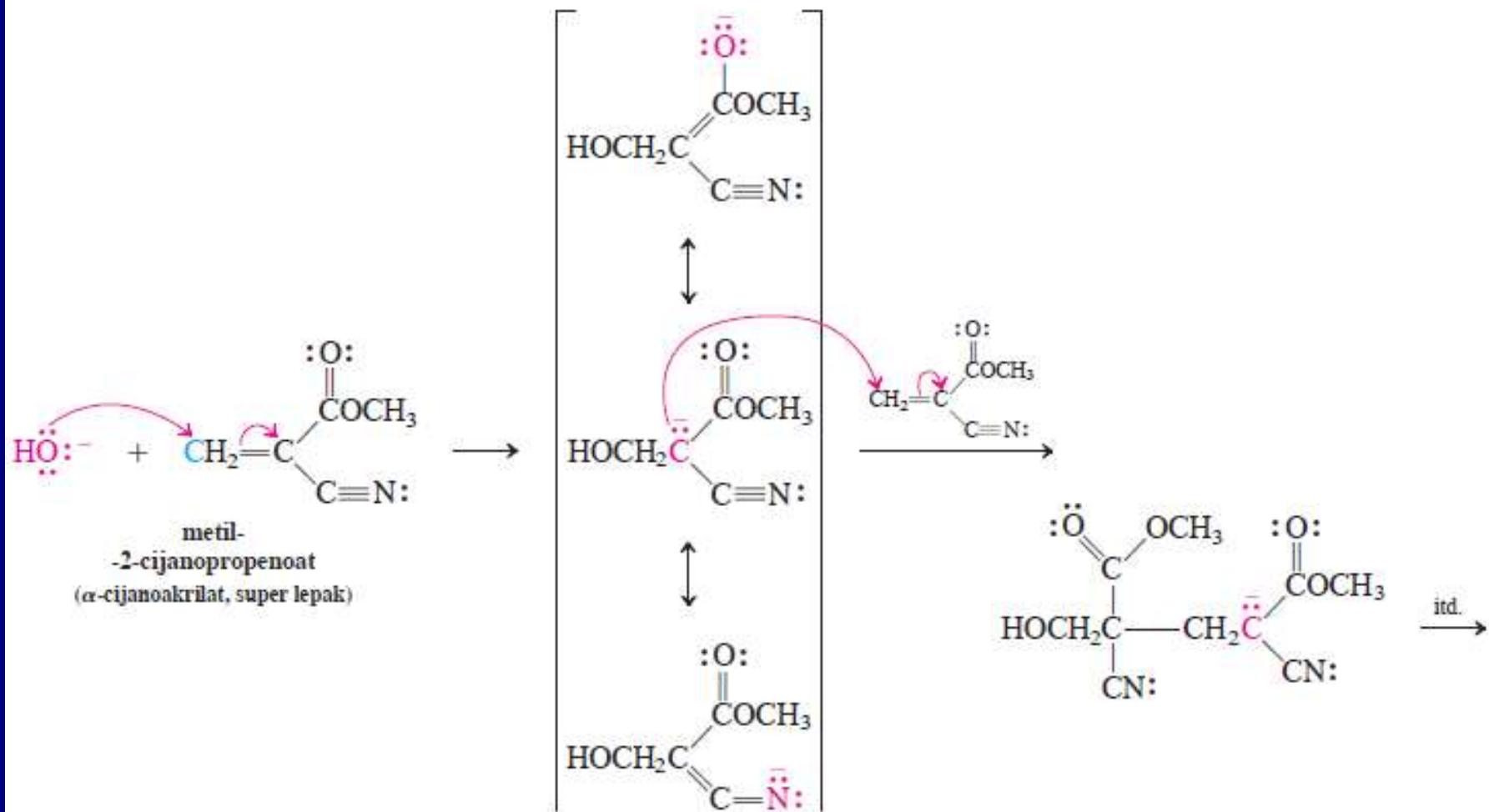
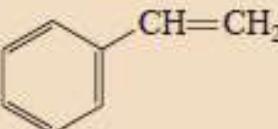
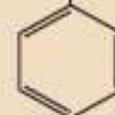

TABELA 12-3

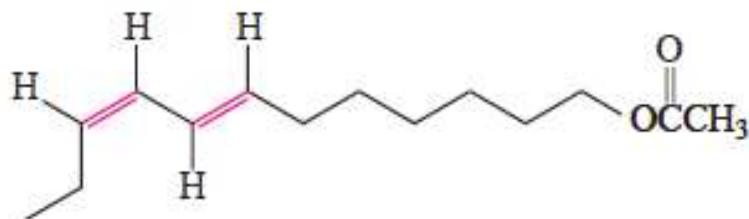
Uobičajeni polimeri i njihovi monomeri

Monomer	Struktura	Polimer (uobičajeno ime)	Struktura	Primena
eten	$\text{H}_2\text{C}=\text{CH}_2$	polietilen	$-(\text{CH}_2\text{CH}_2)_n-$	čuvanje hrane, posude
hloreten (vinil-hlorid)	$\text{H}_2\text{C}=\text{CHCl}$	poli(vinil-hlorid) (PVC)	$-(\text{CH}_2\text{CH})_n-$ Cl	cevi, vinilne tkanine
tetrafluoretan	$\text{F}_2\text{C}=\text{CF}_2$	teflon	$-(\text{CF}_2\text{CF}_2)_n-$	posude u kome ne zagoreva hrana
etenilbenzen (stiren)		polistiren	$-(\text{CH}_2\text{CH})_n-$ 	penasti materijal za pakovanje
propenonitril (akrilonitril)	$\text{H}_2\text{C}=\text{C}(\text{H})\text{C}\equiv\text{N}$	orlon	$-(\text{CH}_2\text{CH})_n-$ CN	odeća, sintetička vlakna
metil 2-metil- propenoat (metil metakrilat)	$\text{H}_2\text{C}=\text{C}(\text{CH}_3)\text{COCH}_3$	pleksiglas	$-(\text{CH}_2\text{C})_n-$ CH ₃ CO ₂ CH ₃	providne ploče otporne na udar
2-metilpropen (izobutilen)	$\text{H}_2\text{C}=\text{C}(\text{CH}_3)\text{CH}_3$	elastol	$-(\text{CH}_2\text{C})_n-$ CH ₃ CH ₃	sredstvo za čišćenje naftnih mrlja

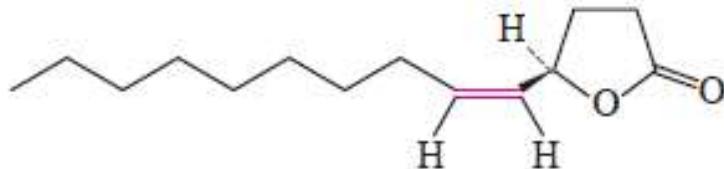
Alkeni u prirodi: feromoni

Feromoni su hemijske supstance koje služe za komunikaciju u okviru vrste. Postoje seksualni feromoni, feromoni za obeleđavanje kretanja, feromoni upozoravnja, odbrambeni feromoni

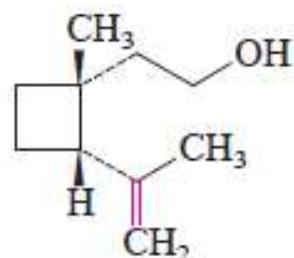
Feromoni insekata

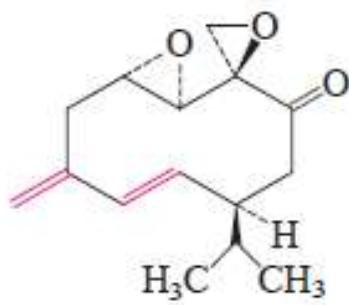
evropskog vinskog moljca

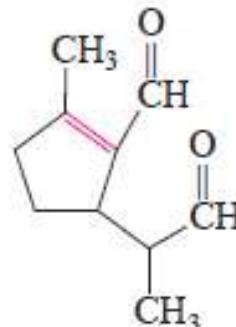
japanske bube

mužjaka loptastog žiška

američke bubašvabe

odbrambeni feromon
larve bube listara